

**URHEILUSEURATOIMINTAAN OSALLISTUVIEN NUORTEN PÄIHTEIDEN
KÄYTTÖ
HBSC-LIITU 2022 -tutkimuksen tuloksia**

Noora Hautasuo

Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

TIIVISTELMÄ

Hautasuo, N. 2023. Urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten päihteiden käyttö: HBSC-LIITU 2022 -tutkimuksen tuloksia. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma, 57 s., 3 liitettä.

15-vuotiaat osallistuvat harvemmin seuratoimintaan kuin nuoremmat ikäluokat. Lisäksi murrosiän edetessä nuorten päihteiden käyttö lisääntyy. Vaikka tällä vuosituonnilla nuorten päihteettömyys on yleistynyt, on joidenkin päihteiden käyttöluvut 15-vuotiailla yhä korkeita. Urheiluseuratoimintaan osallistumisen ja päihteiden käytön yhteyttä on tutkittu kohtalaisesti. Seuratoiminnassa mukana olevat nuoret käyttävät yleensä vähemmän päihteitä kuin seuratoimintaan kuulumattomat. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin, miten yleistä urheiluseuratoimintaan osallistuvien 15-vuotiaiden alkoholin käyttö, humalajuominen, tupakointi, nuuskaaminen, sähkötupakan käyttö ja kannabiksen käyttö ovat. Tarkoituksena oli selvittää, ilmeneekö eri päihteiden käytön yleisyyksissä eroa sen mukaan, osallistuuko nuori urheiluseuratoimintaan aktiivisesti, silloin tällöin, ei osallistu enää seuratoimintaan vai ei ole koskaan osallistunut seuratoimintaan. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, onko urheiluseura-aktiivisuudella yhteyttä 15-vuotiaiden päihteiden käyttöön.

Tutkielman aineistona käytettiin keväällä 2022 kerättyyn HBSC-LIITU-tutkimukseen osallistuneiden suomalaisten 9.-luokkalaisten (n=567) kyselyvastauksia. Urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaista päihteiden käyttöä ja ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla sekä khiin neliö -testillä. Binäärisellä logistisella regressioanalyysillä tutkittiin, onko urheiluseura-aktiivisuus yhteydessä eri päihteiden käyttöön. Analyyseissä huomioitiin lisäksi nuorten sukupuoli ja sosioekonominen asema, mikäli ne olivat mallissa tilastollisesti merkitseviä.

Tulosten mukaan aktiiviset seuranuoret käyttivät prosentuaalisesti vähemmän kaikkia päihteitä kuin nuoret, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet seuratoimintaan tai olivat lopettaneet urheiluseuraharrastuksensa. Silloin tällöin urheiluseuratoiminnassa mukana olevien nuorten päihteiden käyttö oli selvästi aktiivisia seuranuoria yleisempää alkoholin, humalajuomisen, tupakan, nuuskan ja sähkötupakan osalta. Alkoholi oli eniten käytetty päihde urheiluseuratoiminnassa mukana olevien 15-vuotiaiden keskuudessa.

Nuorten aktiivinen ja säännöllinen urheiluseuratoimintaan osallistuminen oli selvästi yhteydessä vähäisempään päihteiden käyttöön. Tulosten perusteella voidaan todeta urheiluseuratoimintaan osallistumisella olevan mahdollisuus ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä. Kuitenkaan pelkkä urheiluseurassa harrastaminen ei riitä, vaan osallistumisen tulisi olla aktiivista ja säännöllistä. Tämän vuoksi nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua aktiiviseen ja säännölliseen urheiluseuraharrastukseen tulisi edesauttaa. Koska seuranuorten keskuudessa käytettiin päihteitä, tulee urheiluseuroissa toteuttaa seuraympäristöön soveltuvia ja erityisesti alkoholin käytön vähentämiseen tähtäviä toimia.

Asiasanat: alkoholi, kannabis, nuuska, nuori, sähkötupakka, tupakka, urheiluseura

ABSTRACT

Hautasuo, N. 2023. Substance use of adolescents participating in sports clubs: The results of HBSC-LIITU 2022 -study. Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Health Education Master's thesis, 57 pp., 3 appendices.

15-year-old teens are found to participate in sports club activities less than younger children. In addition, substance use has been reported to be more frequent with older adolescents. Even though adolescents use less substances than before, the numbers are still high. The association between substance use and participating in sports club activities has been studied moderately. Between those who participate in sports clubs and those who do not, participating in sports clubs has been found to reduce the amount of substance use. This thesis studied how common the usage of alcohol, binge drinking, smoking and the use of electronic cigarettes, snuff, and cannabis are among 15-year-olds who participate in sports club activities. The purpose was to find out whether there is a difference in the prevalence of substance use depending on whether the adolescent participates in sports club actively, from time to time, no longer participates or has never participated. In addition, the aim was to investigate the connection between sports club activity and substance use.

The research data is a part of the HBSC-LIITU -study (2022). The data of this study consists of Finnish 9th-graders (n = 567) answers. The prevalence of substance use related to participating in sports club was examined by crosstabulation, and statistical significance of difference was tested by χ^2 -test. The association between sports club activity and the use of different substances were studied by using binary logistic regression analysis. Respondents' sex and socioeconomic status were also considered if they were statistically significant.

The study shows that adolescents who practice actively in sports clubs use less substances than their counterparts who have never participated in sports clubs or have dropped out from a sports club. Alcohol is the most used substance among those who participate in sports clubs. Substance use (alcohol, binge drinking, tobacco, snuff, electronic cigarette) is more common with adolescents who participate in sports clubs' activities occasionally than with those who participate more actively.

Participating in a sports club actively was clearly connected with lesser substance use of adolescents. Based on the results, it can be concluded that participation in sports club activities has the potential to prevent adolescents' substance use. However, simply participating in sports clubs is not enough. Participation should be active and regular. Therefore, equal opportunities for teenagers to participate actively and regularly in sports clubs should be promoted. Sports clubs need to implement substance use prevention into their regular activities since there is still some reported substance use amongst young members. Especially programmes that aim to reduce alcohol usage are needed.

Key words: adolescent, alcohol, cannabis, electronic cigarette, smoking, snuff, sports club

KÄYTETYT LYHENTEET

ESPAD	European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, Eurooppalainen koululaistutkimus
HBSC	Health Behaviour in School-aged Children, WHO-Koululaistutkimus
LIITU	Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa -tutkimus
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
WHO	World Health Organization, Maailman terveysjärjestö

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	1
2	NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ.....	3
2.1	Nuorten päihteiden käytön suuntaukset 2000-luvulla.....	3
2.2	Nuorten päihteiden käyttöön vaikuttavia tekijöitä.....	5
2.2.1	Yksilötason tekijät.....	6
2.2.2	Yhteisötason tekijät.....	7
2.2.3	Yhteiskuntatason tekijät.....	8
3	URHEILUSEURATOIMINTA.....	10
3.1	Urheiluseurat nuorten liikuttajina.....	10
3.2	Nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät.....	12
3.3	Urheiluseurat terveyttä edistävänä toimintaympäristönä.....	14
4	URHEILUSEURATOIMINTAAN OSALLISTUVIEN NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ.....	16
4.1	Alkoholi ja humalajuominen.....	16
4.2	Tupakka.....	18
4.3	Nuuska.....	18
4.4	Sähkötupakka.....	19
4.5	Kannabis.....	20
4.6	Yhteenvedo kirjallisuuskatsauksesta.....	20
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	22
6	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	23
6.1	Tutkimusaineisto.....	23
6.2	Muuttajat.....	23
6.3	Analysointimenetelmät.....	26

7 TULOKSET	28
7.1 Päihteet	28
7.2 Urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten päihteiden käytön tulokset.....	31
8 POHDINTA.....	37
8.1 Tutkimustulosten tarkastelu.....	37
8.2 Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet sekä luotettavuus	41
8.3 Tutkimuksen eettisyys	42
8.4 Johtopäätökset	43
8.5 Jatkotutkimusehdotukset	44
LÄHTEET	45

LIITTEET

Liite 1: Tiedonhaun kuvaus.

Liite 2: Kirjallisuuskatsauksen tutkimusten tiedot (n=24).

Liite 3: 15-vuotiaiden alkoholin käytön, humalajuomisen, tupakoinnin, nuuskaamisen, sähkötupakan käytön ja kannabiksen käytön jakaumat.

1 JOHDANTO

Päihteiden käyttö nuorten keskuudessa on muuttunut 2000-luvulla. Nuoret ovat vähentäneet alkoholin käyttöä (Ostbaum 2019, 7–9; Raitasalo ym. 2022; Raitasalo & Härkönen 2019), tupakointia (Jääskeläinen & Virtanen 2021; Raitasalo & Härkönen 2019) ja nuuskaamista (Jääskeläinen & Virtanen 2021). Tupakkatuotteista sähkötupakan käyttö on nuorten keskuudessa yleistynyt (Kinnunen ym. 2016; Singh ym. 2016; Sunday ym. 2020, 2) ja kannabiksen suosio nuorten käyttämänä huumausaineena on kasvanut (Raitasalo & Härkönen 2019). Vaikka yhä useampi nuori on nykypäivänä päihteetön, päihteiden käyttö lisääntyy murrosiän edetessä (Inchley ym. 2020). Sen sijaan urheiluseurassa harrastaminen vähenee iän lisääntyessä (Aira ym. 2013; Hakanen ym. 2019), ja 15-vuotiaista yli puolet eivät enää osallistu urheiluseuratoimintaan (Blomqvist ym. 2019). Urheiluseuroilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten liikunnan järjestämisessä (Koski & Mäenpää 2018) sekä mahdollisuus edistää lasten ja nuorten terveyttä monella tapaa (Eime ym. 2013; Geidne & Van Hoya 2021; Rhodes ym. 2017).

Urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten päihteiden käyttöä on tutkittu jonkin verran. Pääasiassa nuorten osallistuminen järjestettyyn vapaa-ajan urheiluseuratoimintaan on yhteydessä vähäisempään päihteiden käyttöön (Diehl ym. 2014; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Torstveit ym. 2018), mutta seuranuorten päihteiden käyttöön liittyvät tulokset ovat osittain ristiriitaisia. Esimerkiksi urheiluseuratoimintaan osallistuvat nuoret juovat harvemmin alkoholia (Diehl ym. 2014; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Torstveit ym. 2018) kuin seuratoimintaan kuulumattomat nuoret. Toisaalta joidenkin tutkimusten mukaan joukkuelajeja harrastavat nuoret juovat useammin alkoholia kuin ikätoverinsa (Badura ym. 2017; Cerkez ym. 2015; Denault & Poulin 2018; Murray ym. 2021). Osa tutkimustuloksista esittävät, että nuuskan käyttö on yleisempää seuranuorilla kuin seuratoimintaan kuulumattomilla samanikäisillä (Diehl ym. 2012; Martinsen ja Sundgot-Borgen 2012), mutta myös päinvastaisia tuloksia on havaittu (Fältström ym. 2022; Torstveit ym. 2018).

Seuranuoret käyttävät harvemmin tupakkaa kuin nuoret, jotka eivät osallistu seuratoimintaan (Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Pedersen & Soest 2014). Sähkötupakan osalta tutkimustieto on muita päihteitä vähäisempää. Näyttää siltä, että urheilua harrastavien ja ei-urheilevien nuorten välillä ei ole eroa sähkötupakan käytössä (Veliz ym. 2017).

Urheiluseuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttävät harvemmin kannabista kuin nuoret, joilla ei ole urheiluseuraharrastusta (Diehl ym. 2014; Torstveit ym. 2018).

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan urheiluseuratoimintaan osallistuvien 15-vuotiaiden päihteiden käyttöä. Tarkastelun kohteena ovat seuranuorten alkoholin käyttö ja humalajuominen, tupakointi, nuuskaaminen, sähkötupakan käyttö ja kannabiksen käyttö. Tutkielmassa selvitetään päihteiden käytön yleisyyttä sekä eroja päihteiden käytössä sen mukaan, osallistuuko nuori seuratoimintaan aktiivisesti, silloin tällöin, ei osallistu enää seuratoimintaan tai ei ole koskaan osallistunut seuratoimintaan. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, onko urheiluseura-aktiivisuudella yhteyttä 15-vuotiaiden päihteiden käyttöön. Tutkimusaineistona käytetään WHO-Koululaistutkimuksen (HBSC) sekä Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa -tutkimuksen (LIITU) yhteistyötutkimusta vuodelta 2022.

2 NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

Nuoruusiällä tarkoitetaan noin 12–22 vuoden ikään liittyvää kehityksen ajanjaksoa, jolloin siirrytään lapsuudesta varhaisaikuisuuteen (Marttunen & Kaltiala 2021). Nuoruusikä on tärkeä vaihe niin biologisen, psykososiaalisen, kognitiivisen kuin emotionaalisen kehityksen kannalta (Gray ym. 2018). Ikään liittyy kuitenkin kohonnut riski päihteiden käytölle, johon vaikuttaa lukuisat eri tekijät. Aiemmat HBSC-tutkimukset ovat esittäneet, että muun muassa sosioekonomiset olosuhteet, kouluympäristö, vertaiset ja perhe ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten terveystapautumiseen (Currie ym. 2004, 163–205).

Tupakka, alkoholi ja marihuana ovat tyypillisesti ensimmäisiä päihteitä, joita nuoret kokeilevat (Gray ym. 2018). Nuoruuden päihteiden käyttöön liittyy merkittäviä terveyshaittoja (Inchley ym. 2018), kuten mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä (Gray ym. 2018) sekä erilaisten sairauksien ja riippuvuuden syntymistä (Feinstein ym. 2012).

2.1 Nuorten päihteiden käytön suuntaukset 2000-luvulla

Alkoholi ja humalajuominen. Raitasalon ym. (2022, 60) mukaan suomalaisten nuorten raitistuminen on ollut erityisen voimakasta vuosina 2011–2017, jonka jälkeen nuorten raitistuminen pysähtyi hetkellisesti (Kinnunen ym. 2019, 52; Raitasalo ym. 2022, 60). Tämän jälkeen nuorten alkoholin käyttö alkoi jälleen vähenemään (Raitasalo & Härkönen 2019). Vuoden 2019 ESPAD-tutkimuksen mukaan hieman alle yksi kolmesta nuoresta ilmoitti juoneensa alkoholia kyselyä edeltäneiden 30 päivän aikana (Raitasalo & Härkönen 2019).

Myös Pohjoismaissa alkoholin käytön suosio on vähentynyt nuorten keskuudessa (Ostbaum 2019, 7–9). HBSC-tutkimuksen mukaan nuorten alkoholin kulutus kansainvälisesti on vähentynyt erityisesti vuosien 2002 ja 2014 välisenä aikana (Inchley ym. 2018). Vaikka alkoholin käyttö on laskenut, 15-vuotiaiden alkoholin käyttöluvut ovat tutkimuksen mukaan yhä korkeat. Vuosina 2017–2018 tehdyssä tutkimuksessa useampi kuin yksi kolmesta nuoresta oli juonut alkoholia edellisen 30 päivän aikana (Inchley ym. 2020, 26).

14–18-vuotiailla suomalaisnuorilla humalahakuinen juominen väheni vuosien 2009 ja 2015 välisenä aikana. Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan vuonna 2009 nuorista 21 % joi

itsensä humalaan vähintään kerran kuussa, kun taas vuonna 2015 luku oli 11 % (Kinnunen ym. 2019, 55). 15–16-vuotiaiden humalajuomisen vähentyminen tasaantui vuosien 2015 ja 2019 välisenä aikana (Kinnunen ym. 2019, 55; Raitasalo ym. 2022, 60–62). Joidenkin tutkimusten mukaan 2020-luvulla noin 25 % suomalaisnuorista on ollut vähintään kerran humalassa kyselyä edeltäneiden 30 päivän aikana (Inchley ym. 2020, 26; Raitasalo ym. 2022, 61), mikä on enemmän kuin nuorten humalajuomisen yleisyys (15 %) kansainvälisesti tarkasteltuna (Inchley ym. 2020, 26).

Tupakka. Nuorten keskuudessa tupakointi on vähentynyt 2000-luvun alusta alkaen. Vuosien 2017 ja 2019 välillä tupakoinnin laskusuunta pysähtyi (Kinnunen ym. 2019, 70). Pysähtymisestä huolimatta nuorten tupakointi on viime vuosina edelleen vähentynyt Suomessa, minkä arvellaan johtuvan suurelta osin tyttöjen tupakoinnin määrän alenemisesta (Jääskeläinen & Virtanen 2021). Tupakkatilaston mukaan vuonna 2021 suomalaisista 8–9.-luokkalaisista 13 % tupakoi päivittäin tai satunnaisesti (Jääskeläinen & Virtanen 2021). Nuorten tupakointi on vähentynyt Suomen lisäksi niin Pohjoismaissa (Obstbaum-Federley 2019, 7–9) kuin Euroopassakin (Raitasalo & Härkönen 2019). HBSC-tutkimuksen tulosten mukaan kansainvälisesti mitattuna 15-vuotiaista 15 % oli tupakoinut kyselyajankohtaa edeltävän 30 päivän aikana (Inchley ym. 2020, 26).

Nuuska. Vuosien 1990 ja 2000 välisenä aikana nuuskakokeilut lisääntyivät 14–18-vuotiaiden poikien keskuudessa, minkä jälkeen kokeilut vähenivät aina vuoteen 2005 saakka. Laskusuunta pysähtyi muutamaksi vuodeksi, jonka jälkeen poikien nuuskan käyttäminen lisääntyi jälleen (Kinnunen ym. 2019, 20). Nuuskan käytön kasvu on Raitasalon ja Härkösen (2019) mukaan hidastunut suomalaisten poikien osalta jälleen 2010-luvulla. Puolestaan tyttöjen nuuskakokeilut ovat lisääntyneet Suomessa (Kinnunen ym. 2019, 10; Raitasalo & Härkönen 2019). Kokeilujen lisääntymisestä huolimatta tyttöjen nuuskaamisen yleisyys on yhä selvästi poikia vähäisempää (Kinnunen ym. 2019, 10), ja kaiken kaikkiaan suomalaisten nuorten nuuskaaminen on vähentynyt viime vuosina (Jääskeläinen & Virtanen 2021, 1). Raitasalon ja Härkösen (2019) mukaan vuonna 2019 nuorista 10 % oli käyttänyt nuuskaa kyselyä edeltävän 30 päivän aikana ja vuonna 2021 nuuskaa käytti 8–9.-luokkalaisista suomalaisista päivittäin tai satunnaisesti 8 % (Jääskeläinen & Virtanen 2021, 2). 15–16-vuotiaiden pohjoismaalaisten nuorten nuuskaaminen ei ole kuitenkaan kokonaisuudessaan vähentynyt (Obstbaum-Federley 2019, 20).

Sähkötupakka. Suomalaisnuorten sähkötupakan (sähkösavuke) käyttö lisääntyi 2013 ja 2015 välisenä aikana (Kinnunen ym. 2016). Tästä huolimatta suomalaisten nuorten sähkötupakan käyttö on pysynyt vähäisenä (Kinnunen ym. 2017) ja päivittäinen käyttö jopa vähentynyt vuodesta 2015 eteenpäin (Jääskeläinen & Virtanen 2021, 2). Vuonna 2021 suomalaisista 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista 3 % käytti sähkösavukkeita päivittäin. Tyttöillä vastaava osuus oli prosentin verran (Jääskeläinen & Virtanen 2021, 4). Pohjoismaissa asuvien nuorten sähkötupakan käyttö ei ole vähentynyt yhtä vahvasti kuin esimerkiksi tupakointi (Obstbaum-Federley 2019, 20). Kansainvälisesti tarkasteltuna sähkötupakan käyttö on lisääntynyt 2010-luvulla (Singh ym. 2016; Sunday ym. 2020, 2).

Kannabis. Erilaiset kannabistuotteet ovat nuorten eniten käyttämiä ja kokeilemia huumausaineita (Obstbaum-Federley 2019, 27; Raitasalo & Härkönen 2019). Kannabiskokeilut ovat lisääntyneet nuorten keskuudessa 2000-luvulla. Suomessa vuonna 1995 pojista sekä tytöistä 5 % olivat kokeilleet kannabista, kun vuonna 2019 poikien osuus oli 13 % ja tyttöjen 9 % (Raitasalo & Härkönen 2019). Suomalaisnuorista kannabiksen käyttäjiä oli vuonna 2019 4 % (Raitasalo & Härkönen 2019). Vuosina 2017–2018 tehdyn kansainvälisen HBSC-tutkimuksen mukaan 7 % 15-vuotiaista raportoi käyttäneensä kannabista kyselyä edeltäneiden 30 päivän aikana (Inchley ym. 2020, 29). Vaikka kannabiskokeiluja tehdään entistä enemmän, cannabis ei kuitenkaan ole korvannut alkoholia nuorten päihteidenkäytössä, vaan usein nuoret käyttävät kannabista alkoholin käytön yhteydessä (Obstbaum 2019, 27). Kannabiksen käyttö sähkösavukkeeseen tai vastaavaan akkukäyttöiseen laitteeseen avulla on kasvattanut suosiotaan (Keyes ym. 2022b).

2.2 Nuorten päihteiden käyttöön vaikuttavia tekijöitä

Useat eri tekijät niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasoltakin vaikuttavat nuorten terveyskäyttäytymiseen. Feinsteinin ym. (2012) mukaan muun muassa yksilön ominaisuudet sekä geenit vaikuttavat päihteiden käyttöön. Nuorten päihteiden käyttöä tarkastellessa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota myös erilaisiin toimintaympäristöihin, joissa nuoret ovat mukana (Currie ym. 2004, 163–205; Feinstein ym. 2012). Nuorta ympäröivä kulttuuri, normit, perheeseen sekä muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät sekä ympäristön luomat mahdollisuudet toteuttaa terveyskäyttäytymistä ovat vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat siihen, käyttääkö nuori päihteitä vai ei (Feinstein ym. 2012; Inchley ym. 2018, 3–4).

2.2.1 Yksilötason tekijät

Nuoren ikä vaikuttaa päihteiden käyttöön. Inchleyn ja kumppaneiden (2020) mukaan etenkin 15-vuotiaiden päihteiden käyttö on runsasta ja muun muassa alkoholin käyttö lisääntyy huomattavasti murrosiän edetessä. Esimerkiksi HBSC-tutkimuksen mukaan 11-vuotiaista pojista 7 % ja tytöistä 3 % oli juonut alkoholia kyselyä edeltäneiden 30 päivän aikana, kun taas 15-vuotiaista pojista 38 % ja tytöistä 36 % olivat juoneet alkoholia saman ajanjakson aikana. Alkoholin käyttö yleistyi erityisesti 13 ja 15 ikävuoden välillä (Inchley ym. 2020, 26–30). Humalajuominen lisääntyy suomalaisilla nuorilla etenkin 14 ja 16 ikävuoden välillä, mutta humalajuomisen yleisyys kasvaa selvästi yhä 18-vuotiaaksi saakka (Kinnunen ym. 2017, 52). Teini-iässä myös tupakan ja sähkötupakan käyttö kasvaa iän lisääntyessä, mikä on havaittu 14–17-vuotiaiden tupakkatuotteiden käyttömääriä tarkastellessa (Inchley ym. 2020, 26; Kinnunen ym. 2017, 23–31; Irvine ym. 2022).

Useissa tutkimuksissa on todettu poikien käyttävän tyttöjä yleisemmin päihteitä (Inchley ym. 2020, 26–38; Raitasalo & Härkönen 2019; WHO 2016, 176). Sukupuolten väliset erot päihteiden käytössä ovat kuitenkin tasaantumassa (Keyes ym. 2022a). Erot sukupuolten välillä pienenevät erityisesti 15-vuoden iässä (Inchley ym. 2020, 26). Keyes ym. (2022a) esittävät, että nykypäivänä tytöt käyttävät alkoholia jopa todennäköisemmin kuin pojat. On myös esitetty, ettei sukupuoli ennusta tupakointikokeiluja (O’Loughlinin ym. 2009).

Myös nuoren koulutustavoitteilla ja koulumenestyksellä on huomattu olevan yhteys elämäntapoihin. Esimerkiksi nuorten korkeammat koulutustavoitteet ovat tutkimuksissa olleet yhteydessä vähäisempään alkoholin käyttöön ja harvempaan humalajuomiseen (Barry ym. 2011; Liu ym. 2016). Heikolla koulumenestyksellä on huomattu olevan yhteys muun muassa lisääntyneeseen tupakointiin (Kinnunen ym. 2016; O’Loughlin ym. 2009; Ruokolainen & Raitasalo 2017). Näiden lisäksi heikolla terveyden lukutaidolla näyttäisi olevan yhteys kannabiksen, alkoholin ja tupakan käyttöön (Kinnunen ym. 2022).

Nuorten käsityksillä päihteisiin liittyvistä riskeistä näyttäisi olevan yhteys päihteiden käytön kanssa (Grevenstein ym. 2015). Esimerkiksi osa nuorista käyttää sähkötupakkaa, sillä he olettavat käyttöön liittyvien riskien olevan tavanomaista tupakointia harmittomampaa (Gorukanti ym. 2017). Myös kokeiluhaluukkuus, uutuudenviehätys (Gorukanti ym. 2017; Kinnunen ym. 2016; Kinnunen ym. 2017; Pelto-Arvo & Palomäki 2017) ja monet psyykkiset

tekijät (Brumback ym. 2021) vaikuttavat päihteiden käyttöön. Esimerkiksi alkoholin ja kannabiksen käytön on havaittu olevan vähäisempää nuorilla, jotka osaavat paremmin säädellä negatiivisia tunteitaan (Brumback ym. 2021). Päihteiden käyttöä voi lisätä myös muiden päihteiden käyttäminen. Esimerkiksi lisääntynyt sähkötupakan käyttö on yhteydessä erityisesti runsaamman tupakoinnin kanssa (Hanafin ym. 2022; Lindström & Rosvall 2018), mutta sillä on myös yhteys kannabiksen käyttöön (Hanafin ym. 2022).

2.2.2 Yhteisötason tekijät

Tutkimukset ovat osoittaneet, että riskikäyttäytyminen lisääntyy heikomman sosioekonomisen aseman omaavien perheiden lapsilla ja nuorilla (Currie ym. 2004, 163–205). Sosioekonomisen aseman ja nuorten päihteiden käytön yhteyteen liittyvä tutkimustieto on kuitenkin ristiriitaista (Inchley ym. 2018, 38–43; Liu ym. 2016). Esimerkiksi alkoholin käyttö ja humalajuominen ovat joidenkin tutkimusten mukaan yleisempää nuorilla, joiden perheet ovat varakkaita (Gordon ym. 2020; Inchley ym. 2018). Toisaalta perheen matalan varallisuustason ja vanhempien alemman koulutustason on huomattu olevan yhteydessä nuorten lisääntyneeseen alkoholin käyttöön (Keyes ym. 2022a; Liu ym. 2016).

Perheen matala sosioekonominen asema on yhteydessä nuorten runsaampaan tupakointiin (Inchley ym. 2018, 38–43; Murray ym. 2021; Ruokolainen ym. 2021; Sekulic ym. 2013) ja nuuskaamiseen (Ruokolainen ym. 2021). Vanhempien alempi koulutustaso on yhteydessä nuorten lisääntyneeseen kannabiksen käyttöön (Keyes ym. 2022a), mutta korkeakoulutettujen vanhempien lapset käyttävät todennäköisemmin sähkösavukkeita kuin alemman koulutuksen käyneiden lapset (Hanafin ym. 2022). Suomessa vanhempien koulutus ei todennäköisesti ole yhteydessä sähkösavukkeiden käyttöön (Kinnunen ym. 2016).

Vähäisen vanhempien tuen omaavilla nuorilla on suurempi todennäköisyys käyttää päihteitä (Gordon ym. 2020). Esimerkiksi kannabiksen käyttö (WHO 2016) ja tupakkatuotekokeilut (Sekulic ym. 2013) ovat yleisempiä heillä, jotka kokevat vähäistä vanhempien osallisuutta. Puolestaan vanhempien valvonta sekä tupakointiin liittyvät säännöt ehkäisevät nuorten tupakointia (Sekulic ym. 2013) ja sähkösavukkeiden käyttöä (Hanafin ym. 2022). Vanhempien oma tupakointi lisää nuoren todennäköisyyttä kokeilla sähkötupakkaa (Kinnunen ym. 2016). Myös muu kuin ydinperherakenne on yhteydessä nuorten lisääntyneeseen tupakointiin

(O’Loughlin ym. 2009). Suomessa perherakenne ei kuitenkaan ole yhteydessä sähkösavukkeiden käyttämiseen (Kinnunen ym. 2016).

Currien ym. (2004, 163–205) mukaan ajanvietto vertaisten kanssa on yhteydessä riskikäyttäytymiseen. Nuorten alkoholin käyttöä ennustaa muun muassa alkoholia käyttävien vertaisten määrä (Brumback ym. 2021). Ystävien tupakointi lisää nuorten tupakkatuotteiden käyttöä (O’Loughlin ym. 2009; Ruokolainen & Raitasalo 2017), ja nuoret käyttävät kannabista todennäköisemmin, jos heidän vertaisensa käyttävät sitä (Brumback ym. 2021; WHO 2016). Myös nuuskan osalta kokeiluja lisää esimerkiksi harrastusympäristössä vertaisten tekemät nuuskatarjoukset (Pelto-Arvo & Palomäki 2017).

2.2.3 Yhteiskuntatason tekijät

Nuorten päihteiden käyttöön vaikuttaa Suomen lainsäädäntö. Uusi alkoholilaki (1102/2017) tuli voimaan vuonna 2018. Tämä alkoholilain uudistus toi muun muassa 5,5-prosenttiset alkoholijuomat vähittäiskauppoihin (Warpenius ym. 2022, 18), mikä paransi tyttöjen suosimien juomasekoitusten saantia (Raitasalo ym. 2022, 65). Nuorten kerralla juomat alkoholimäärät ja juomasekoitusten kulutus lisääntyivät lakimuutoksen jälkeen, mikä näkyi erityisesti tyttöjen alkoholin kulutuksen lisääntymisenä (Raitasalo ym. 2022, 65–66).

Tupakkalain (549/2016) mukaan tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita ja nikotiininesteitä ei saa myydä alaikäiselle (Tupakkalaki 549/2016, 2016). Tupakkalailla on tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumisen lisäksi tavoitteena ehkäistä nuoria aloittamasta tupakkatuotteiden käyttöä ja ennaltaehkäistä nikotiiniriippuvuuden kehittymistä. Lain avulla halutaan lisäksi vähentää altistumista tupakansavuille (Jääskeläinen & Virtanen 2021, 10).

Tupakkalain piiriin tulivat vuonna 2016 sähkösavuketuotteet, joiden pitää täyttää tietyt direktiivin mukaiset laatu- sekä turvallisuusvaatimukset (Jääskeläinen & Virtanen 2021). Vaikka tupakkalain mukaan sähkötupakan markkinointi on Suomessa kielletty, on sen mainonta nuorten suosimissa sosiaalisissa medioissa yleistä (Ketonen & Malik 2020). Sosiaalisessa mediassa sähkötupakan käyttöön (*vaping*, vapettaminen) liittyvät säännökset ovat puutteellisia, ja sosiaalisessa mediassa toteutuvaa mainontaa on vaikea rajoittaa (Ketonen &

Malik 2020). Huumausainelaki (373/2008) määrittää kannabiksen laittomaksi huumeeksi Suomessa. Lain tavoitteena on Suomessa huumausaineiden laittoman tuonnin, viennin, valmistuksen, levittämisen sekä käytön ehkäisy ja terveysriskien vähentäminen (Huumausainelaki 373/2008, 2008).

Myös sosiaali- ja terveysministeriön ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmalla pyritään vaikuttamaan nuorten päihteiden käyttöön. Toimintaohjelma tukee ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevaa lakia (523/2015) ja sen toimeenpanoa (STM 2015, 5). Lain mukaan ehkäisevä päihdetyö kattaa muun muassa tupakkatuotteiden, alkoholin ja huumeiden käytön vähentämisen (STM 2015, 5). Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan Suomessa esimerkiksi vaikuttamalla päihteiden saatavuuteen, tarjontaan ja kysyntään sekä valvomalla päihteiden käyttöä (Markkula ym. 2022). Ehkäisevää päihdetyötä koskevan lain mukaan kunnan vastuulla on toteuttaa ennaltaehkäisevän päihdetyön organisointia, sekä suunnitella ja seurata sitä (Warpenius & Markkula 2020, 1).

3 URHEILUSEURATOIMINTA

Urheiluseurat ovat merkittävä osa suomalaista liikuntakulttuuria (Koski ja Mäenpää 2018, 11). Vaikka liikuntakulttuuri sekä liikunnan järjestämisen tavat monipuolistuvat, ovat urheiluseurat organisoidun urheilu- ja liikuntatoiminnan keskiössä (Koski ym. 2015, 148). Seuratoiminnalla on merkitystä niin harrasteliikunnan kuin kilpaurheilunkin toteutumisen osalta. Suomalainen urheiluseuratoiminta perustuu vapaaehtoisten työlle, kansallisen sektorin osallistumiseen toiminnan mahdollistamisessa sekä yksityisen sektorin tuottamiin liikunta- ja kilpaurheilumahdollisuuksiin (Koski ym. 2015, 148). Urheiluseurat ovat tyypillisesti voittoa tavoittelemattomia organisaatioita (Breuer ym. 2015, 430).

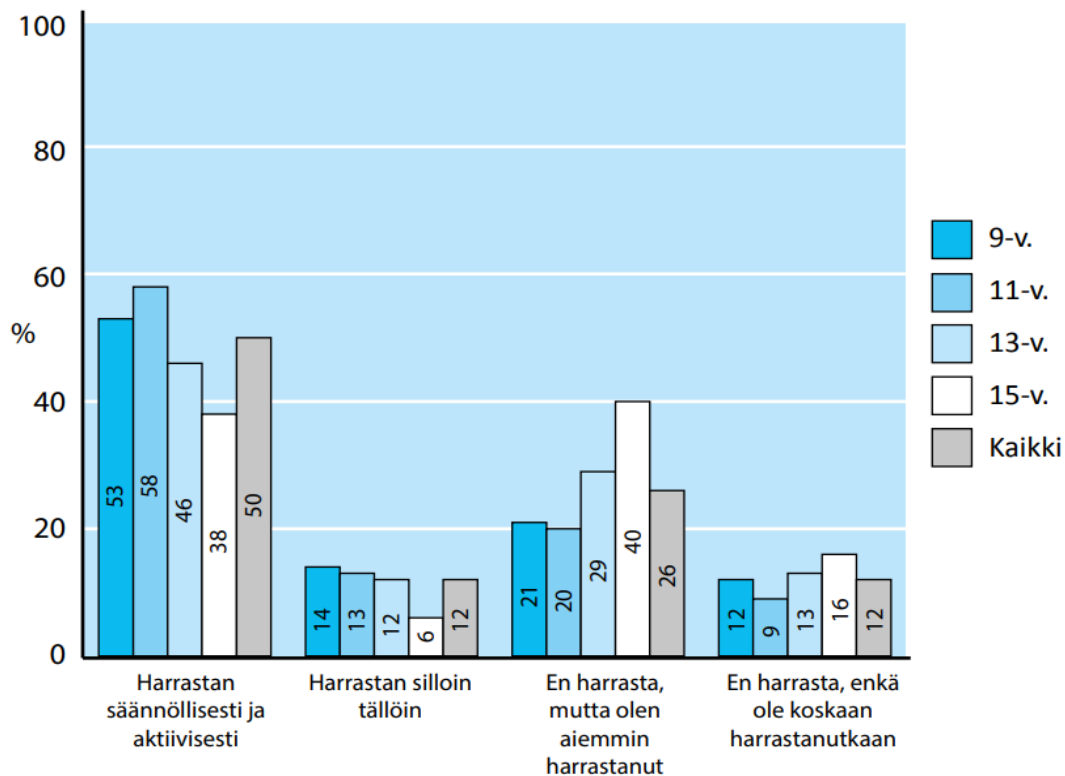
Liikunnan ja urheilun merkitys suomalaisten terveyden ja hyvinvoinnin lisäämisessä on hyvin tunnistettu (Koski ym. 2015, 148). Urheiluseurassa harrastaminen on paljon muutakin kuin fyysistä aktiivisuutta (Geidne & Quennerstedt 2021). Fyysisen terveyden lisäksi seuraharrastaminen kohentaa niin psyykkistä kuin sosiaalistakin terveyttä (Eime ym. 2013; Geidne & Van Hoye 2021; Rhodes ym. 2017), lisää hyvinvointiin liittyviä taitoja (Eime ym. 2013) ja kasvattaa yhteisöjen hyvinvointia (Geidne & Van Hoye 2021). 15–16-vuotiaiden urheiluseurajäsenten mielestä urheiluseurat edistävät henkilökohtaista hyvinvointia, sosiaalisia suhteita, sekä tarjoavat merkityksen kokemuksia ja tukea antavan ympäristön (Geidne & Quennerstedt 2021). Lisäksi tiedetään, että urheiluseuratoimintaan osallistuvat elävät todennäköisemmin myös aikuisena terveellisesti verrattuna heihin, jotka eivät osallistu nuoruudessa seuratoimintaan (Palomäki ym. 2018).

Osassa kirjallisuudessa käytetään urheiluseura-termin lisäksi liikuntaseura-termiä, joka kattaa liikunnan lisäksi myös urheilua järjestävän seuratoiminnan. Urheiluseura ei puolestaan terminä kata kaikkia liikunta-alan yhdistyksiä. Arkisessa kielenkäytössä urheiluseura on vakiintuneempi termi kuin liikuntaseura (Koski & Mäenpää 2018, 11). Tämän vuoksi tässä pro gradu -tutkielmassa käytetään termiä urheiluseura.

3.1 Urheiluseurat nuorten liikuttajina

Urheiluseurat ovat erityisen tärkeitä toimijoita suomalaisten lasten ja nuorten liikuttamisen kannalta (Koski & Mäenpää 2018, 11). Vuonna 2018 tehdyn LIITU-tutkimuksen tulosten

mukaan 9–15-vuotiaista suomalaisista 62 % osallistuu urheiluseuratoimintaan (kuva 1). Osa lapsista ja nuorista on mukana seuratoiminnassa tavoitteellisemmin ja osa vähemmän tavoitteellisesti, mikä näkyy sekä urheiluseura-aktiivisuudessa että valmentajan kanssa tapahtuvan harjoittelun määrissä. Vuonna 2018 LIITU-tutkimukseen osallistuneista 50 % ilmoitti harrastavansa urheiluseurassa aktiivisesti ja 12 % osallistui seuratoimintaan silloin tällöin (Blomqvist ym. 2019, 49–50). Urheiluseurassa harrastavista lapsista ja nuorista 73 %:lla oli valmentajan ohjaamia harjoituksia urheiluseurassa vähintään kahdesti viikossa (Blomqvist ym. 2019, 49–51). Seuratoimintaan osallistuvien iän lisääntyessä vähintään neljästi viikossa valmentajien kanssa harjoittelevien osuus kasvoi. Esimerkiksi 15-vuotiaista 11 % ilmoitti harjoittelevansa kerran viikossa valmentajan kanssa, kun 32 % harrasti 4–5 kertaa viikossa (Blomqvist ym. 2019, 51).

KUVA 1. Urheiluseuratoimintaan osallistuminen iän mukaan (Blomqvist ym. 2019, 50).

Vaikka urheiluseurat tavoittavat lapsia ja nuoria melko hyvin, 15-vuotiaiden seuratoimintaan osallistuminen on muita ikäluokkia vähäisempää. 15-vuotiaista vain 38 % harrasti vuoden 2018 LIITU-tutkimuksen mukaan liikuntaa tai urheilua seurassa säännöllisesti ja aktiivisesti. Tämä oli pienin osuus aktiivisesti seurassa harrastavien lasten ja nuorten ikäryhmien vertailussa (Blomqvist ym. 2019, 49–50). Samana vuonna 6 % 15-vuotiaista ilmoitti harrastavansa

liikuntaa urheiluseurassa silloin tällöin, ja 16 % puolestaan vastasi, ettei ollut koskaan harrastanut liikuntaa urheiluseurassa (Blomqvist ym. 2019, 49–50). 15-vuotiaiden urheiluseurassa harrastamisen lopettaneiden osuus (drop-out) puolestaan oli 40 %, mikä oli korkein osuus kaikkien kyselyyn vastanneiden ikäryhmien vertailussa (Blomqvist ym. 2019, 49–50). Drop-outilla tarkoitetaan yleensä murrosiässä tapahtuvaa aiemman urheiluharrastuksen lopettamista (Aira ym. 2013, 13). Hakasen ym. (2019, 15–26) mukaan 15-vuotiaasta eteenpäin alkaa urheiluseuranuorten määrän voimakas putoaminen, koska 15-vuotiaat nuoret alkavat yleensä liikkua mieluummin aiempaa omaehtoisemmin.

Murrosiän edetessä nuorten liikunta-aktiivisuus vähenee sekä urheiluseuratoimintaan osallistumisen että muun omatoimisen liikunnan osalta. 2000-luvulla tehtyjen WHO-Koululaistutkimusten tulosten mukaan liikuntasuosituksen täyttävien nuorten osuus on vähentynyt (Aira ym. 2013, 13–15). Myös LIITU 2018 -tutkimuksen tuloksista havaittiin, että 15-vuotiaista vain viidennes saavutti suosituksen mukaisen määrän liikuntaa, eli tunnin päivässä (Kokko ym. 2019a, 18). Urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten, etenkin poikien, liikunta-aktiivisuuden väheneminen iän myötä on vähäisempää kuin seuratoimintaan kuulumattomien nuorten (Aira ym. 2013, 24–25). Seuranuoret saavuttavatkin todennäköisemmin liikkumissuosituksen määrät sekä raskaamman liikunnan suositukset kuin urheiluseuraan kuulumattomat nuoret (Kokko ym. 2019b). Tästä huolimatta myös seurassa harrastavien nuorten liikunta-aktiivisuus on melko vähäisellä tasolla suosituksiin verrattuna. Esimerkiksi vuonna 2018 vain reilu kolmasosa urheiluseuratoimintaan osallistuvista nuorista saavutti suositellun kokonaisliikunta-aktiivisuuden määrän (Kokko ym. 2019b).

3.2 Nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät

Nuorten urheiluseuratoimintaan osallistuminen on kompleksinen ilmiö, johon vaikuttavat sekä yksilöön itseensä liittyvät tekijät että ympäristötekijät (Geidne & Quennerstedt 2021). Nuorten urheiluseuraharrastukseen osallistumisen on huomattu olevan yhteydessä erilaisten sosiodemografisten tekijöiden (Eime ym. 2013), kuten iän (Breuer ym. 2015, 429), sukupuolen (Blomqvist ym. 2019, 49; Hakanen ym. 2019) ja asuinpaikan (Rhodes ym. 2017; Hakanen ym. 2019) kanssa. Esimerkiksi seurajäsenyys on yleisempää pojilla kuin tytöillä (Blomqvist ym. 2019, 49; Hakanen ym. 2019). Urheiluseuratoimintaan osallistuminen on yhteydessä myös yksilön motivaatiotekijöiden kanssa (Hakanen ym. 2019; Pedersen ym. 2021; Rhodes ym.

2017). Nuoret ovat raportoineet harrastavansa liikuntaa, koska he kokevat saavansa siitä terveyshyötyjä, hyvinvointia ja nautintoa (Pedersen ym. 2021). Seuraharrastamista estäviksi tekijöiksi nuoret kokevat muun muassa ajanpuutteen sekä väsymyksen (Pedersen ym. 2021).

Erilaiset perhetekijät vaikuttavat nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumiseen (Eime ym. 2013; Palomäki ym. 2016). Esimerkiksi seuratoimintaan osallistuminen on vähäisempää nuorilla, jotka tulevat pienemmän varallisuuden omaavista perheistä (Hakanen ym. 2019; Inchley ym. 2020, 38; Lau ym. 2019; Palomäki ym. 2016) tai perheistä, joissa vanhemmilla on matalampi koulutustaso (Hakanen ym. 2019; Palomäki ym. 2016). Kevään 2013 Liikkuva koulu -tutkimuksen tulosten mukaan suurituloisista perheistä tulevista nuorista lähes 80 % harrasti urheiluseurassa (Palomäki ym. 2016). Onkin huomattu, että aktiivisesti seurassa harrastavien lasten perheet ovat tulotasoltaan keskimääräistä korkeammalla (Puronaho 2014, 18–19). Myös nuoret itse kokevat, että harrastamista estää huono taloudellinen tilanne (Pedersen ym. 2021).

Myös runsaamman perheen sekä vertaisten tuen on huomattu olevan yhteydessä lisääntyneeseen seuraharrastamiseen (Eime ym. 2013). Nuoret kokevat sosiaaliset suhteet tärkeäksi syyksi liikunnan harrastamiselle seurassa (Pedersen ym. 2021). Sosiaalisten tekijöiden lisäksi liikunnan heikko saavutettavuus on yhteydessä nuorten vähäisempään seuraharrastamiseen (Eime ym. 2013). Myös nuorten omasta mielestä harrastamista vaikeuttavat sopivien välineiden ja liikkumisympäristöjen puuttuminen (Pedersen ym. 2021).

2020-luvun nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumista käsitellessä tulee huomioida koronapandemia ja sen aiheuttamat rajoitukset, jotka vaikuttivat eri-ikäisten mahdollisuuteen liikkua. Vasankarin ja kumppaneiden (2020, 13–15) mukaan harrastustoiminnan keskeytyminen on voinut vaikuttaa yleisesti nuorten liikkumismahdollisuuksiin. Mäenpää ja Pollari (2021) esittävät, että koronapandemia vähensi urheiluseuratoimintaan osallistumista. Esimerkiksi vuoden 2020 keväällä yli puolet urheiluseuroista olivat keskeyttäneet toimintansa, minkä vuoksi harrastajamäärät vähenivät (Valtion liikuntaneuvosto 2020, 25). Myös tuoreimmasta vuoden 2022 LIITU-raportista huomataan, että etenkin 13- ja 15-vuotiaiden suomalaisten seuraharrastaminen on vähentynyt, kun verrataan koronasulkujen jälkeistä aikaa vuosiin 2016 sekä 2018 (Kokko ym. 2023).

3.3 Urheiluseurat terveyttä edistävänä toimintaympäristönä

Ottawan asiakirjassa (WHO 1986) todetaan seuraavalla tavalla: ”Terveyttä luodaan ja eletään siellä, missä ihmiset elävät jokapäiväistä elämäänsä, eli siellä missä he oppivat, työskentelevät, leikkivät ja rakastavat”. Tähän perustuu myös toimintaympäristölähtöinen terveyden edistäminen. Toimintaympäristö on paikka tai sosiaalinen konteksti, jossa ihmiset osallistuvat päivittäiseen toimintaan ja jossa ympäristöön sekä organisaatioon liittyvät tekijät ja henkilökohtaiset tekijät vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin (WHO 2023). Ottawan asiakirjan (WHO 1986) mukaan terveyden edistäminen on toimintaa, joka lisää ihmisten mahdollisuuksia hallita ja parantaa terveyttään.

Urheiluseuroilla on toimintaympäristönä paljon mahdollisuuksia terveyden edistämiseksi (Geidne ym. 2013), sillä ne tavoittavat ison osan väestöstä ja ihmisiä erilaisista elämäntilanteista (Rhodes ym. 2017). Lisäksi seuratoiminnan kasvatuksellisen näkökulman epämuodollisuus ja toimintaan osallistumisen vapaaehtoisuus tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden terveyden edistämisen toimille (Kokko 2014). Terveyttä edistävä urheiluseura on konsepti, jonka nähdään vakiintuneen Suomessa vuonna 2004. Tämän jälkeen se on levinnyt erityisesti muualle Eurooppaan (Van Hoyer ym. 2022, 190). Terveyttä edistävä urheiluseura -konseptin tavoitteena on yhdistää terveyden edistämisen toimet osaksi urheilutoimintaa sekä samalla tukea ja kehittää seurojen toimintaa (Van Hoyer ym. 2022, 190). Van Hoyer ym. (2016a) mukaan terveyden edistäminen seuroissa lisäisi muun muassa koettua terveyttä ja urheilusta nauttimista sekä vähentäisi aikomuksia lopettaa urheiluseuratoimintaan osallistuminen.

Seurojen terveyden edistämisen toimien tärkeydestä huolimatta niiden toteuttaminen on vähäistä (Geidne ym. 2019; Kokko ym. 2015b). Esimerkiksi Meganckin ja kumppaneiden (2015) tutkimuksessa alle yksi viidesosa urheiluseuroista olivat terveyttä edistäviä. Uudet urheiluseurat, sekä kilpaurheilua että harrastetason liikuntaa tarjoavat seurat ja useampaa liikuntalajia tarjoavat seurat ovat muita aktiivisempia terveyden edistämässä (Meganck ym. 2015). Urheiluseuroissa terveyden edistämisen esteiksi koetaan asiantuntijuuden puute (Kokko ym. 2015a; Meganck ym. 2015) sekä se, ettei terveyden edistäminen ole prioriteettina seurajohdon tasolla (Meganck ym. 2015). Liikunnan harrastaminen koetaan usein myös automaattisesti terveyttä edistäväksi toiminnaksi, minkä vuoksi seurojen terveyden edistämisaktiivisuus on vähäistä (Van Hoyer ym. 2016b). Urheiluseuraharrastuksen nähdään

lisäävän terveyttä myös seuraan osallistumisen sosiaalisen rakenteen (Breuer ym. 2015, 432; Rhodes ym. 2017), yhteisön normien ja arvojen (Breuer ym. 2015, 432) sekä liikuntasuorituksen myötä (Rhodes ym. 2017).

Kokon ym. (2011) mukaan urheiluseuroissa nuorten valmentajat ovat passiivisia toteuttamaan terveyden edistämisen toimia. Valmentajien terveyden edistäminen tapahtuu lähinnä liikunnan aikana, ja muuna aikana terveyden edistäminen jää vähemmälle. Van Hoyer ja kumppanit (2016b) esittävät, että terveyden edistäminen koetaan urheiluseuroissa usein toissijaiseksi urheiluasuoritusten ja niihin liittyvien kykyjen kehittämisen rinnalla. Valmentajat myös arvioivat terveyden edistämisen aktiivisuutensa paremmaksi kuin urheilijat kokevat sen olevan (Kokko ym. 2015b; Van Hoyer ym. 2018). Tyypillisesti valmentajien toteuttama ohjaus liittyy esimerkiksi loukkaantumisten ennaltaehkäisyyn, uneen ja palautumiseen (Kokko ym. 2011; Kokko ym. 2015b; Ng ym. 2017; Van Hoyer ym. 2016a). Valmentajat saattavat panostaa useammin myös sosiaalisen puolen edistämiseen, kuten toisten kunnioittamiseen, kuin terveellisiin elämäntapoihin ohjaamiseen (Kokko ym. 2015).

Olisi tärkeää, että urheiluseuroissa huomioidaan päihteiden käytön ennaltaehkäisy osana toimintaa (Meganck ym. 2015; STM 2015, 28). Urheiluseuroissa päihteiden käyttöön liittyvä ohjaus jää kuitenkin usein vähäiselle huomiolle (Kokko ym. 2011; Kokko ym. 2015b; Ng ym. 2017; Van Hoyer ym. 2016a). Esimerkiksi salibandyseuroissa harrastavista nuorista vain 14 %:lle oli kerrottu nuuskan haitoista valmentajien tai joukkueen huoltajien toimesta (Pelto-Arvo & Palomäki 2017). Päihteiden käytön on huomattu olevan yleisempää urheiluseuroissa, joissa valmentajat keskustelivat nuorten kanssa päihteistä. Tämän tuloksen on arvioitu johtuvan siitä, että seurojen päihdekasvatus saattaa olla reaktiivista (Ng ym. 2017).

Seuratoimintaan osallistuvilla aikuisilla tehdyissä alkoholin kulutuksen vähentämiseen tähtäävissä interventioissa on huomattu, että alkoholin riskikäyttö vähenee ja seuratoimintaan sitoutuminen lisääntyy intervention myötä (Rowland ym. 2019). Toisaalta seurojen päihdekasvatuksen on havaittu vähentävän harrastuksesta nauttimista, mikä voi johtua siitä, että päihdekasvatus on ollut epäajankohtaista tai vaikuttanut moralisoinnilta (Van Hoyer ym. 2016a). Nuoret kuitenkin tukevat esimerkiksi seurojen savuttomuutta. Heidän mielestään tupakointi ja urheilu eivät sovi yhteen, savuttomuus parantaa urheiluseuran imagoa ja savuttomuuden periaate urheiluseuroissa edistää tupakoinnin ehkäisyä (Garritsen ym. 2019).

4 URHEILUSEURATOIMINTAAN OSALLISTUVIEN NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

Nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumisen ja päihteiden käytön yhteyttä on tutkittu kohtalaisesti. Organisoituun vapaa-ajan liikuntaharrastukseen osallistumisella on havaittu olevan yhteys vähäisempään päihteiden käyttöön. Tuloksissa on kuitenkin eroavaisuuksia muun muassa sen mukaan, mitä päihteitä on tarkasteltu (Kwan ym. 2014; Ng ym. 2017), mitä liikuntalajia on tutkittu ja millainen on nuorten seura-aktiivisuus.

Tässä pro gradu -tutkielmassa urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten alkoholin, tupakan, sähkötupakan, nuuskan sekä kannabiksen käytöstä haettiin kirjallisuutta kolmesta tietokannasta: CINAHL (EBSCO), SPORTDiscus (EBSCO) ja MEDLINE (Ovid) 22.12.2022–22.3.2023 välisenä aikana. Lisäksi mukaan otettiin haun ulkopuolelta kaksi tutkimusartikkelia. Katsauksessa oli mukana lopulta 24 tutkimusartikkelia urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten eri päihteiden käyttämiseen liittyen. Kirjallisuushaku on kuvattu liitteessä 1 ja tutkimusten tarkemmat tiedot on esitetty liitteessä 2.

4.1 Alkoholi ja humalajuominen

Tutkimusten mukaan urheiluseuratoiminnassa mukana olevat nuoret juovat alkoholia vähemmän kuin seuratoimintaan kuulumattomat nuoret (Diehl ym. 2014; Fältström ym. 2022; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Torstveit ym. 2018; Zenic ym. 2020). Lisäksi urheiluseuratoiminnassa mukana oleminen saattaa ehkäistä nuorten alkoholin ja tupakan yhteiskäyttöä (Zenic & Sattler 2021). Sekulic ym. (2012) puolestaan esittävät, ettei nuorten osallistuminen urheiluseuratoimintaan ole yhteydessä teini-ikäisten vähäisempään päihteiden käyttöön. Seuranuorten alkoholin käyttöä sukupuolen mukaan tarkastellessa on havaittu, että urheiluseuraharrastukseen osallistuvat tytöt ovat kokeilleet alkoholia vähemmän kuin urheiluseuraan kuulumattomat (Fältström ym. 2022; Ng ym. 2017). Toisaalta poikiin verrattuna urheilevien tyttöjen on huomattu olevan alttiimpia alkoholin käytölle (Martinsen & Sundgot-Borgen 2012).

Yksilölajeja harrastavilla nuorilla näyttäisi olevan pienempi todennäköisyys juoda alkoholia kuin joukkuelajien harrastajilla (Badura ym. 2017; Cerkez ym. 2015; Denault & Poulin 2018).

Kanadassa tehdyssä pitkittäistutkimuksessa huomattiin joukkuelajeihin osallistuvilla nuorilla olevan suurentunut riski käyttää alkoholia etenkin murrosiän keskivaiheilla (Denault & Poulin 2018). Samoin Zenicin ym. (2019) ja Murrayn ym. (2021) tutkimustuloksista on havaittu, että joukkuelajeihin osallistuminen oli yhteydessä lisääntyneeseen alkoholin käyttöön, kun verrattiin samanikäisiin, jotka eivät osallistuneet joukkueurheiluun.

Norjassa tehdyn pitkittäistutkimuksen perusteella 5–7 kertaa viikossa seuratoimintaan osallistuvat käyttävät vähemmän alkoholia kuin nuoret, jotka eivät ole koskaan osallistuneet urheiluseuratoimintaan (Brunborgin ym. 2022). Myös seura-aktiivisuuden lisääntyessä, alkoholin käyttö väheni (Brunborg ym. 2022). Toisaalta on myös esitetty, että 16-vuotiaat nuoret, jotka olivat urheilleet pisimpään ja joilla oli eniten viikoittaisia harjoituksia, olivat todennäköisimmin käyttäneet alkoholia terveydelle haitallisesti (Zenic ym. 2019; Zenic ym. 2020). Myös Paupérion ym. (2012) sekä Sajberin ym. (2016) tutkimusten mukaan alkoholin käyttö on yleisempää, mitä kauemmin nuoret ovat olleet mukana urheiluharrastuksessa. Seuranuorten alkoholin käyttö lisääntyy tilastollisesti merkitsevästi iän myötä (Fältström ym. 2022).

Tutkimusten mukaan harrastuksen lopettaminen lisää nuorten alkoholin käyttöä. Joukkuelajin lopettaneet nuoret käyttivät Zenicin ym. (2020) pitkittäistutkimuksen mukaan alkoholia yhdessä tupakan kanssa enemmän kuin joukkuelajissa mukana olevat. Myös yksilöurheilun lopettaneet tytöt käyttävät todennäköisemmin alkoholia kuin liikuntaharrastustaan jatkavat (Sajber ym. 2016).

Humalajuomisen osalta on havaittu, että joukkuelajissa säännöllisesti harjoittelevien tyttöjen todennäköisyys juoda humalahakuisesti on suurempi kuin satunnaisesti tai ei ollenkaan harjoittelevilla (Lau ym. 2019). Lisäksi joukkueurheilua harrastaneilla tytöillä on suurempi todennäköisyys murrosiän edetessä juoda alkoholia humalahakuisesti kuin nuorilla, jotka eivät osallistuneet joukkuelajeihin (Lau ym. 2019). Puolestaan yksilölajia harrastavat nuoret juovat humalahakuisesti ikätovereitaan harvemmin (Badura ym. 2017; Cerkez ym. 2015). Saksalaisen tutkimuksen mukaan urheilijanuorista joka kolmas poika ja joka viides tyttö ovat juoneet humalahakuisesti vähintään kerran kyselyä edeltäneen kuukauden aikana (Diehl ym. 2014).

4.2 Tupakka

Urheiluseuratoimintaan osallistuvat nuoret polttavat tupakkaa harvemmin kuin nuoret, jotka eivät ole mukana seuratoiminnassa (Diehl ym. 2014; Fältström ym. 2022; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Pedersen & Soest 2014; Torstveit ym. 2018). Nuoret, jotka tupakoivat, ovat harvemmin mukana kilpaurheilutoiminnassa kuin tupakoimattomat samanikäiset (Milicic ym. 2019). Mikäli seuratoiminnassa mukana oleva nuori kuitenkin tupakoi, urheiluseura-aktiivisuuden tasolla ei näytä olevan merkitystä, sillä tupakointi oli lähes samanlaista urheiluharrastuksen viikoittaisesta määrästä riippumatta (Paupério ym. 2012). Sukupuolen mukaan tarkasteltuna urheilevat pojat tupakoivat urheilevia tyttöjä todennäköisemmin (Murray ym. 2021).

Tupakoivat nuoret ovat harvemmin mukana joukkuelajitoiminnassa kuin tupakoimattomat nuoret (Milicic ym. 2019). Toisaalta Sekulicin ja kumppaneiden (2012) tutkimuksessa joukkueurheilussa mukana olevat polttivat todennäköisemmin kuin nuoret, jotka eivät kuuluneet joukkuelajiin. Kanadalaisesta pitkittäistutkimuksesta puolestaan on selvinnyt, että nuorena joukkuelajeihin osallistuminen nuorena on yhteydessä vähäisempään tupakan käyttöön nuorena aikuisena (Murray ym. 2021). Laun ym. (2019) pitkittäistutkimuksen tulosten perusteella tyttöjen joukkueurheilulla ei kuitenkaan ole yhteyttä tupakointiin. Baduran ym. mukaan (2017) yksilölajia harrastavilla nuorilla on pienempi todennäköisyys käyttää tupakkaa kuin heillä, jotka eivät harrasta yksilöurheilua.

4.3 Nuuska

Nuuskaamisen on huomattu olevan yleisempää joukkuelajissa kilpailevilla nuorilla kuin ei-urheilevilla samanikäisillä (Martinsen ja Sundgot-Borgen 2012). Toisaalta on olemassa myös tuloksia siitä, että seuratoimintaan kuulumattomat nuuskaavat enemmän kuin seuranuoret (Fältström ym. 2022; Torstveit ym. 2018). Esimerkiksi Torstveitin ym. (2018) mukaan urheiluseuraan kuulumattomista nuorista 12 % ja urheiluseuratoimintaan osallistuvista nuorista 6 % käytti nuuskaa. Myös Pedersenin ja Soestin (2014) mukaan nuoret, jotka eivät käytä nuuskaa, ovat useammin mukana urheiluseuraharrastuksessa kuin nuuskaa käyttävät nuoret.

Sukupuolen mukaan tarkastellessa on huomattu, että selvästi useammalla seuratoimintaan osallistuvalla suomalaisella pojalla kuin tytöllä on nuuskakokemuksia (Ng ym. 2017). Seuratoiminnassa mukana olevilla tytöillä oli suomalaistutkimuksen mukaan ylipäätään vähän nuuskakokemuksia, ja he ovat kokeilleet nuuskaa harvemmin kuin tytöt, jotka eivät osallistu seuratoimintaan (Ng ym. 2017).

Vuonna 2017 suomalaisten 13–20-vuotiaiden salibandypelaajien joukosta 39 % ilmoitti kokeilleensa nuuskaa (Pelto-Arvo & Palomäki 2017). Norjalaisten seuratoimintaan osallistuvien nuorten nuuskan käyttöä tarkastellessa selvisi, että seuratoimintaan aktiivisesti osallistuvista nuorista 5 % oli käyttänyt nuuskaa kyselyä edeltävän 12 kuukauden aikana. Puolestaan harvoin seuratoimintaan osallistuvista 9 % käytti nuuskaa (Torstveit ym. 2018).

4.4 Sähkötupakka

Lajissaan kilpailevien nuorten ja ei-urheiluvien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa sähkötupakan käytön suhteen (Veliz ym. 2017). Myöskään nuoren harrastamien eri urheilulajien määrällä ei vaikuta olevan yhteyttä siihen, käyttääkö nuori sähkötupakkaa vai ei. On kuitenkin huomattu, että kolmea tai useampaa lajia harrastavat nuoret yhteiskäyttävät vähemmän tupakkaa ja sähkötupakkaa kuin ei-urheiluvat ikätoverit (Veliz ym. 2017). Veliz ja kumppanit (2017) ovat havainneet sähkötupakan käytössä eroja sen mukaan, mitä lajia nuoret harrastavat. Heidän tutkimuksessaan painin sekä pesäpallon harrastaminen oli yhteydessä runsaampaan sähkötupakan käyttöön. Myös Chaffee ja kumppanit (2019) ovat tarkastelleet pesäpalloa harrastavien poikien sähkötupakan käyttöä. Heidän mukaansa 36 % pesäpalloa harrastavista pojista on käyttänyt sähkötupakkaa. Tutkimuksen mukaan sähkötupakka oli nuorten pesäpalloilijoiden yleisimmin kokeilema tupakkatuote.

Irvinen ja kumppaneiden (2022) pitkittäistutkimuksen mukaan nuoret, jotka käyttävät sähkötupakkaa lopettavat useammin liikunnan harrastamisen seurassa kuin vertaiset, jotka eivät käytä sähkötupakkaa. Toisaalta nuoret, jotka aloittivat sähkötupakan käytön seurannan aikana, sitoutuivat todennäköisemmin seuraharrastukseensa (Irvine ym. 2022). Tämä ilmeni erityisesti poikien kohdalla. Milicic ja kumppanit (2019) esittävät tutkimuksensa perusteella, että sähkötupakkaa käyttävät nuoret ovat sitoutuneemmin mukana seuraharrastuksessa. Heidän

mukaansa sähkö tupakkaa käyttävät ovat yleisemmin mukana joukkuelajeissa sekä kilpaurheilussa kuin nuoret, jotka eivät käytä sähkö tupakkaa.

4.5 Kannabis

Urheiluseuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttävät harvemmin kannabista kuin ei-urheilevat nuoret (Diehl ym. 2014; Torstveit ym. 2018). Norjalaisen tutkimuksen mukaan 2 % nuorista, jotka osallistuivat urheiluseuratoimintaan, käyttivät kannabista. Seuratoimintaan kuulumattomien kohdalla vastaava luku oli 5 % (Torstveit ym. 2018). Nuorten urheiluseuraaktiivisuutta tarkasteltaessa on havaittu, että harrastukseensa harvemmin osallistuvat nuoret käyttivät kannabista jonkin verran enemmän (3 %) kuin nuoret, jotka osallistuivat säännöllisesti seuratoimintaan (1 %) (Torstveit ym. 2018). Sukupuolen mukaan tarkasteltuna on huomattu, että urheilevista pojista hieman useampi käyttää prosentuaalisesti yleisemmin kannabista kuin tytöistä (Diehl ym. 2014).

Murrayn ja kumppaneiden (2021) pitkittäistutkimuksesta selvisi, että teini-iässä joukkuelajeihin osallistuneet käyttivät kannabistuotteita (marihuana) harvemmin nuorena aikuisena kuin he, jotka eivät olleet harrastaneet joukkuelajeja. Toisaalta Laun ym. (2019) pitkittäistutkimuksesta havaittiin, että joukkueurheilua harrastaneilla tytöillä on suurempi todennäköisyys alkaa käyttää kannabista murrosiän edetessä kuin joukkuelajiin kuulumattomilla tytöillä.

4.6 Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta

Useiden tutkimusten mukaan urheiluseuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttävät päihteitä vähemmän kuin ikätoverinsa, jotka eivät ole mukana seuratoiminnassa (Diehl ym. 2014; Fältström ym. 2022; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Torstveit ym. 2018; Pedersen & Soest 2014). Tämän suuntainen tulos näkyi etenkin Pohjoismaissa tehdyissä tutkimuksissa.

Seuratoimintaan osallistuvien nuorten päihteiden käyttöön liittyvät tutkimustulokset eivät kuitenkaan ole täysin yhdensuuntaisia. Osassa tutkimuksista on huomattu joukkuelajin

harrastamisen altistavan nuoria päihteiden käytölle (Denault & Poulin 2018; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Murray ym. 2021; Sekulic ym. 2012). Osassa tutkimuksista on puolestaan saatu tuloksia siitä, että yksilölajia harrastavat nuoret käyttävät vähemmän päihteitä kuin muut ikäisensä (Badura ym. 2017; Cerkez ym. 2015; Denault & Poulin 2018).

Seuratoimintaan osallistumisen ja päihteiden käytön yhteydessä on eroa myös sen mukaan, minkälainen seura-aktiivisuus nuorella on. Esimerkiksi eliittitasolla kilpailevat nuoret käyttivät vähemmän päihteitä kuin nuoret, jotka eivät olleet eliitturheilijoita (Diehl ym. 2014; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012). Myös muulla kuin eliittitasolla kilpailevat nuoret (Milic ym. 2019; Zenic & Sattler 2021) sekä aktiiviset seuranuoret (Brunborg ym. 2022; Lau ym. 2019) käyttivät useiden tutkimusten mukaan vähemmän päihteitä kuin muut ikäisensä. Toisaalta myös päinvastaisia tutkimustuloksia on löydetty. Esimerkiksi useissa Etelä-Euroopassa tehdyissä tutkimuksissa huomattiin, että aktiivisimmin seuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttävät jopa enemmän päihteitä kuin harvemmin tai ei ollenkaan seuratoimintaan osallistuvat teini-ikäiset (Paupério ym. 2012; Sajber ym. 2019; Zenic ym. 2019; Zenic ym. 2020).

Tutkimuskirjallisuuden mukaan seuranuoret eivät käytä kaikkia päihteitä yhtä yleisesti. Näin ollen päihteitä ja päihdekäyttäytymistä ei voida pitää täysin yhtenäisenä. Esimerkiksi seuranuoret juovat alkoholia selvästi enemmän kuin käyttävät kannabista. Myös seuratoimintaan osallistuvien nuorten tupakkatuotteiden käytössä on eroavaisuuksia. Esimerkiksi useat tutkimukset osoittavat seuranuorten polttavan tupakkaa vähemmän kuin seuratoimintaan kuulumattomien. Nuuskan osalta tutkimusnäyttö ei ole yhtä selvästi samansuuntaista. Seuranuorten sähkötupakan käyttöön liittyvä tutkimus on muita tupakkatuotteita vähäisempää.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia urheiluseuratoimintaan osallistuvien 15-vuotiaiden suomalaisten päihteiden käytön yleisyyttä. Tutkielmassa selvitetään, onko nuorten urheiluseura-aktiivisuudella yhteyttä alkoholin käyttöön ja humalajuomiseen, tupakointiin, nuuskaamiseen, sähkötupakan käyttöön ja kannabiksen käyttöön HBSC-LIITU 2022 -tutkimuksen aineiston avulla. Pro gradu -tutkielmassa huomioidaan urheiluseura-aktiivisuuden lisäksi nuorten sukupuolen ja sosioekonomisen aseman vaikutus päihteiden käyttöön.

1. Miten yleistä 15-vuotiaiden urheiluseuratoimintaan osallistuvien alkoholin käyttö, humalajuominen, tupakointi, nuuskaaminen, sähkötupakan käyttö ja kannabiksen käyttö ovat?
2. Ilmeneekö eri päihteiden käytön yleisyyksissä eroa sen mukaan, osallistuuko nuori urheiluseuratoimintaan aktiivisesti, osallistuu silloin tällöin, ei osallistu enää seuratoimintaan vai ei ole koskaan osallistunut seuratoimintaan?
3. Onko urheiluseura-aktiivisuudella yhteyttä 15-vuotiaiden alkoholin käyttöön, humalajuomiseen, tupakointiin, nuuskaamiseen, sähkötupakan käyttöön ja kannabiksen käyttöön?

6 TUTKIMUSMENETELMÄT

WHO-Koululaistutkimus (HBSC Finland) toteutettiin keväällä 2022 yhdessä Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa -tutkimuksen (LIITU) kanssa. Tutkimukseen rekrytoitiin 11–15-vuotiaita koululaisia ympäri Suomen. Otos on kansallisesti kattava. Tästä yhteistyötutkimuksesta käytetään lyhennettä HBSC-LIITU (Jyväskylän yliopisto 2022), jota käytetään myös tässä pro gradu -tutkielmassa alkuperäiseen tutkimukseen viitattaessa. Seuraavaksi esitellään tarkemmin tutkimusaineisto, mittarit sekä analysointimenetelmät.

6.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto kerättiin maaliskesäkuussa 2022. HBSC-LIITU 2022 -tutkimukseen vastasi 567 9.-luokkalaista. Tässä pro gradu -tutkielmassa käytetty aineisto perustuu WHO-Koululaistutkimuksen (2022) kyselylomakkeesta saatuun aineiston osaan. Internetpohjaisessa kyselylomakkeessa oli 107 koululaisten terveyteen ja elämäntyyliin liittyvää kysymystä, joihin nuoret vastasivat oppituntien aikana itsenäisesti (Jyväskylän yliopisto 2022).

WHO-Koululaistutkimus (HBSC Finland) on kansainvälinen yhteistyötutkimus, jossa selvitetään monipuolisesti lasten ja nuorten koettua terveyttä, terveystottumuksia sekä hyvinvointia arkisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Suomessa HBSC-tutkimuksesta vastaa Jyväskylän yliopiston Terveyden edistämisen tutkimuskeskus (Jyväskylän yliopisto 2022). Tutkimus kerää tietoa lasten ja nuorten liikunta- ja terveyskäyttäytymisestä, kuten liikuntaaktiivisuudesta ja paikallaanolosta, päihteiden käytöstä, mielen hyvinvoinnista ja sosiaalisen median käytöstä. Näitä teemoja tarkastellaan erilaisten yksilötason tekijöiden, kuten liikuntamotiivien, arvojen, koulumenestyksen sekä terveyden lukutaidon, suhteen. Lisäksi tarkastelua tehdään suhteessa ympäristö- ja yhteisötason tekijöihin, kuten urheiluseuroihin, perheeseen ja kavereihin (Jyväskylän yliopisto 2022).

6.2 Muuttujat

Tässä pro gradu -tutkielmassa selitettävänä tekijänä ovat seuraavat päihteet: alkoholi, tupakka, nuuska, sähkötupakka ja kannabis. Alkoholin osalta on lisäksi tarkasteltu nuorten

humalajuomista. Selittävänä tekijänä on urheiluseuratoimintaan osallistuminen. Kirjallisuustarkastelun perusteella mukaan analyysieihin on valittu taustamuuttujista sukupuoli ja sosioekonominen asema. Selvästi suurin osa kyselyyn vastanneista 9.-luokkalaisista oli syntynyt vuonna 2006, joten vastaajat olivat iällisesti hyvin lähellä toisiaan. Suomessa 9. luokkaa käyvät ovat keskimäärin 15-vuotiaita, minkä vuoksi tutkimukseen osallistuneita kuvataan tässä pro gradu -tutkielmassa 15-vuotiaina.

Taustamuuttujista vastaajan sukupuoli selvitettiin kysymällä: ”Oletko poika vai tyttö?” Sosioekonomisen aseman muuttujana tässä pro gradu -tutkielmassa käytettiin FAS-indeksiä (Family Affluence Scale). Tutkimusten mukaan FAS-indeksi soveltuu kuvaamaan vanhempien tuloja, ja sen myötä nuorten perheiden taloudellista tilannetta sekä sosioekonomista asemaa (Torsheim ym. 2016; Hobza ym. 2017; Corell ym. 2021). HBSC-tutkimuksessa on jo useiden vuosien ajan käytetty FAS-indeksiä tutkiessa lasten ja nuorten terveyteen liittyvää sosioekonomista eriarvoisuutta (Corell ym. 2021).

FAS-indeksistä uusimpaan versioon, FAS III -muuttujaan, sisältyy kuuden eri kysymyksen vastaukset. Ensimmäisenä kysymyksenä oli ”Omistaako perheesi auton (henkilö-, paketti- tai kuorma-auto)?” ja vastausvaihtoehdot olivat ”Ei”, ”Kyllä, yhden” tai ”Kyllä, kaksi tai useampia”. Seuraava kysymys oli ”Onko sinulla oma huone?” Tässä vastausvaihtoehdot olivat ”Ei” ja ”Kyllä”. Kolmanteen kysymykseen ”Kuinka monta tietokonetta perheelläsi on (mukaan lukien kannettavat ja tabletit, mutta ei pelikonsoleja eikä älypuhelimia)?” vastausvaihtoehtoina olivat ”Ei yhtään”, ”Yksi”, ”Kaksi” tai ”Useampia kuin kaksi”. Neljäs kysymys oli ”Kuinka monta kylpyhuonetta kotonasi on?” Vastausvaihtoehdot olivat ”Ei yhtään”, ”Yksi”, ”Kaksi”, ”Useampi kuin kaksi”. Tämän jälkeen kysyttiin viides kysymys: ”Onko kotonasi astianpesukone?” Tähän vastattiin joko ”Ei” tai ”Kyllä”. Kuudes kysymys oli ”Kuinka monta lomamatkaa ulkomaille teit viime vuonna perheesi kanssa?” Tähän vastattiin ”En yhtään”, ”Yhden”, ”Kaksi” tai ”Useampia kuin kaksi”. FAS III -muuttuja luokiteltiin kolmeen ryhmään, joissa matalinta varallisuutta kuvaa ryhmä 1, keskitason varallisuutta ryhmä 2 ja korkeinta varallisuutta ryhmä 3.

Alkoholin käyttöä kysyttiin seuraavalla tavalla: ”Kuinka monena päivänä (jos lainkaan) olet juonut alkoholia?” Tähän pyydettiin vastaamaan sekä elämän että viimeisen 30 päivän perusteella. Vastausvaihtoehtoja oli kummassakin kohdassa seitsemän: ”En koskaan”, ”1–2 päivänä”, ”3–5 päivänä”, ”6–9 päivänä”, ”10–19 päivänä”, ”20–29 päivänä” ja ”30 (tai

useampana päivänä)”. Tätä pro gradu -tutkielmaa varten tarkasteltiin ainoastaan 30 edellisen päivän aikana tapahtunutta alkoholin juomista. Analyysivaiheessa vastausvaihtoehdot 2–7 yhdistettiin jakaumien perusteella, jolloin saatiin mallinnuksen kannalta sopiva kaksiluokkainen muuttuja (0 = ei ole käyttänyt, 1 = on käyttänyt).

Humalajuomista selvitettiin kysymyksellä: ”Oletko koskaan juonut niin paljon, että olet ollut todella humalassa?” Tästä kysymyksestä pyydettiin raportoimaan elämän aikana sekä viimeisen 30 päivän aikana tapahtuneet kerrat, kun nuori on ollut todella humalassa. Vastausvaihtoehtoja oli kummassakin kohdassa viisi: ”En koskaan”, ”Kyllä, kerran”, ”Kyllä, 2–3 kertaa”, ”Kyllä, 4–10 kertaa” ja ”Kyllä, useammin kuin 10 kertaa”. Tässä tutkielmassa käytettiin nuorten vastauksia koskien 30 edellisen päivän aikana tapahtuneita humalajuomisen kertoja. Analyysivaiheessa vastausvaihtoehdot 2–5 yhdistettiin jakaumien perusteella, jolloin saatiin mallinnuksen kannalta sopiva kaksiluokkainen muuttuja (0 = ei ole käyttänyt, 1 = on käyttänyt).

Tupakointia selvittävässä kysymyksessä nuoria pyydettiin ilmoittamaan: ”Kuinka monena päivänä (jos lainkaan) olet polttanut tupakkaa?”. Tähän vastattiin sekä elämän että viimeisen 30 päivän perusteella. Vastausvaihtoehtoja oli kummassakin kohdassa seitsemän: ”En koskaan”, ”1–2 päivänä”, ”3–5 päivänä”, ”6–9 päivänä”, ”10–19 päivänä”, ”20–29 päivänä” ja ”30 (tai useampana päivänä)”. Tämän pro gradun tutkimusta varten analysoitiin kyselyn tekohetkeä edeltäneiden 30 päivän tulokset tupakoinnista. Analyysivaiheessa vastausvaihtoehdot 2–7 yhdistettiin jakaumien perusteella, jolloin saatiin mallinnuksen kannalta sopiva kaksiluokkainen muuttuja (0 = ei ole käyttänyt, 1 = on käyttänyt).

Nuuskan käyttöä kysyttiin seuraavalla tavalla: ”Kuinka usein käytät nuuskaa tällä hetkellä?”. Tähän vastausvaihtoehdot olivat ”Päivittäin”, ”Viikoittain, mutta en päivittäin”, ”Harvemmin kuin kerran viikossa” ja ”En nuuskaa”. Analyysivaiheessa vastausvaihtoehdot 1–3 yhdistettiin jakaumien perusteella, jolloin saatiin mallinnuksen kannalta sopiva kaksiluokkainen muuttuja (0 = ei ole käyttänyt, 1 = on käyttänyt).

Sähkötupakan käyttöä tutkittiin kysymällä: ”Jos olet käyttänyt sähkötupakkaa, kuinka monena päivänä (jos lainkaan) olet käyttänyt sitä?” Vastaukset tuli ilmoittaa sekä elämän aikana että viimeisen 30 päivän aikana tapahtuneen sähkötupakan käytön mukaisesti. Vastausvaihtoehtoja oli kummassakin kohdassa seitsemän: ”En koskaan”, ”1–2 päivänä”, ”3–5 päivänä”, ”6–9 päivänä”, ”10–19 päivänä”, ”20–29 päivänä” ja ”30 (tai useampana päivänä)”. Analyyseihin

otettiin mukaan ainoastaan vastaukset, jotka koskivat kyselyä edeltäneiden 30 päivän aikana tapahtunutta sähkötupakan käyttöä. Analyysivaiheessa vastausvaihtoehdot 2–7 yhdistettiin jakaumien perusteella, jolloin saatiin mallinnuksen kannalta sopiva kaksiluokkainen muuttuja (0 = ei ole käyttänyt, 1 = on käyttänyt).

Kannabiksen käyttöön liittyvässä kysymyksessä ”Oletko käyttänyt kannabista (esim. marihuanaa)?” vastausvaihtoehtoja oli seitsemän: ”En koskaan”, ”1–2 päivänä”, ”3–5 päivänä”, ”6–9 päivänä”, ”10–19 päivänä”, ”20–29 päivänä” ja ”30 (tai useampana päivänä)”. Vastaukset merkittiin sekä elämän aikana että viimeisen 30 päivän aikana toteutuneiden kannabiksen käyttöpäivien mukaan, joista jälkimmäisen vastaukset otettiin mukaan tämän pro gradun tutkimuksen analyysiin. Analyysivaiheessa vastausvaihtoehdot 2–7 yhdistettiin jakaumien perusteella, jolloin saatiin mallinnuksen kannalta sopiva kaksiluokkainen muuttuja (0 = ei ole käyttänyt, 1 = on käyttänyt).

Urheiluseuratoimintaan osallistumista selvitettiin kysymällä: ”Harrastatko liikuntaa tai urheilua urheiluseurassa?” Vastausvaihtoehtoina olivat seuraavat urheiluseuratoimintaan osallistumista kuvaavat ryhmät: ”Kyllä harrastan säännöllisesti ja aktiivisesti”, ”Kyllä, harrastan silloin tällöin”, ”En harrasta tällä hetkellä, mutta olen aiemmin harrastanut” sekä ”En harrasta, enkä ole koskaan harrastanutkaan”.

6.3 Analysointimenetelmät

Aineiston tilastollinen analyysi tehtiin IBM SPSS Statistics 28 -ohjelmistolla. Kuten yleisesti tilastollisten testien merkitsevyyden määrittelyssä on tapana, myös tässä pro gradu -tutkielmassa tilastollisten testien merkitsevyyden raja-arvoksi määriteltiin $p < 0,05$ (Metsämuuronen 2011, 441).

Muuttujia kuvattiin frekvenssi- ja prosenttijakaumien avulla. Jokaisen päihteen käytön yleisyyttä tarkasteltiin neliluokkaisen seuratoimintaan osallistumisen mukaan. Päihteen käyttöä tarkasteltiin myös sukupuolen ja sosioekonomisen aseman mukaan. Ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla ja khiin neliö -testillä (χ^2 -testi). Ristiintaulukoinnin avulla voidaan havainnollistaa muuttujien välistä riippuvuutta ja khiin neliö -testi testaa, ovatko muuttujat toisistaan riippumattomia perusjoukon tasolla (Metsämuuronen 2011, 563–571).

Binäärisellä logistisella regressioanalyysillä tarkasteltiin, ennustiko urheiluseura-aktiivisuus päihteiden käyttöä. Regressiomalleihin vakioitiin lisäksi sukupuolen ja sosioekonomisen aseman muuttujat, jotta niiden mahdolliset vaikutukset urheiluseura-aktiivisuuden ja päihteiden käytön yhteyttä selvittäessä on huomioitu. Sukupuoli ja sosioekonominen asema oli mukana malleissa vain, jos ne olivat tilastollisesti merkitseviä. Logistinen regressioanalyysi on terveystieteissä paljon käytetty monimuuttujamenetelmä, jonka avulla etsitään asioiden välistä yhteyttä ja pyritään selittämään ilmiötä sekä siinä tapahtuvaa muutosta (Metsämuuronen 2011, 744–746). Analyysimenetelmät tutkimuskysymysten mukaan on esitelty taulukossa 1.

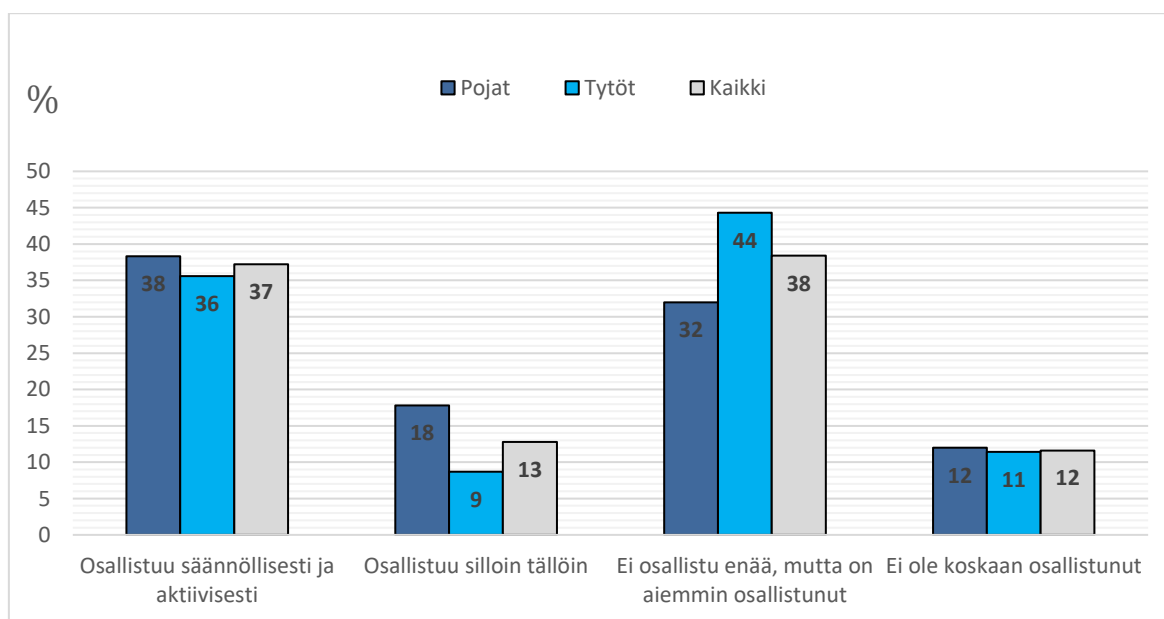
TAULUKKO 1. Analyysimenetelmät tutkimuskysymyksittäin.

Tutkimuskysymys	Analyysimenetelmä
1. Miten yleistä urheiluseuratoimintaan osallistuvien 15-vuotiaiden alkoholin käyttö, humalajuominen, tupakointi, nuuskaaminen, sähkötupakan käyttö ja kannabiksen käyttö ovat?	Frekvenssijakaumat, Ristiintaulukointi
2. Ilmeneekö eri päihteiden käytön yleisyyksissä eroa sen mukaan, osallistuuko nuori urheiluseuratoimintaan aktiivisesti, osallistuu silloin tällöin, ei osallistu enää seuratoimintaan vai ei ole koskaan osallistunut seuratoimintaan?	Ristiintaulukointi, Khiin neliötesti
3. Onko urheiluseura-aktiivisuudella yhteyttä 15-vuotiaiden alkoholin käyttöön, humalajuomiseen, tupakointiin, nuuskaamiseen, sähkötupakan käyttöön tai kannabiksen käyttöön?	Binäärinen logistinen regressioanalyysi

7 TULOKSET

Kyselyyn vastanneista nuorista 52 % oli tyttöjä ja 48 % poikia. Vastaajista suurin osa kuului sosioekonomiselta asemaltaan keskitason ryhmään (68 %). Matalaa (15 %) ja korkeaa (17 %) varallisuutta kuvaavat ryhmät olivat lähes yhtä suuret.

Vastaajista puolet (50 %) raportoivat osallistuvansa urheiluseuratoimintaan joko säännöllisesti ja aktiivisesti tai silloin tällöin. Suurin osa nuorista oli lopettanut seuraharrastuksensa (38 %) tai säännöllisesti ja aktiivisesti mukana seuratoiminnassa (37 %). Silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvien 15-vuotiaiden (13 %) ja nuorten, jotka eivät olleet koskaan harrastaneet urheiluseurassa (12 %), ryhmät olivat pienimmät. Pojat (56 %) olivat tyttöjä (45 %) yleisemmin mukana urheiluseuratoiminnassa joko aktiivisesti ja säännöllisesti tai silloin tällöin. Urheiluseuratoimintaan osallistumisen jakaumat esitetään kuvassa 2.

KUVA 2. 15-vuotiaiden urheiluseuratoimintaan osallistumisen jakaumat

7.1 Päähteet

15-vuotiaista selvästi suurin ei käyttänyt tutkimuksessa mukana olleita päihteitä. Alkoholia vähintään kerran 30 edellisen päivän aikana oli käyttänyt 29 % ja humalahakuisesti oli juonut 19 % vastanneista nuorista. Tupakkaa ilmoitti käyttäneensä 20 %, nuuskaa 15 % ja

sähkötupakkaa 16 % nuorista. Kannabista oli käyttänyt 10 % kyselyyn vastanneista nuorista. Eri päihteiden käytön yleisyyksien tarkat jakaumat on esitetty liitteessä 3. Pojat käyttivät nuuskaa (23 %, $p < 0,001$), joivat humalahakuisesti (23 %, $p = 0,034$), käyttivät kannabista (13 %, $p = 0,008$), joivat alkoholia (32 %), tupakoivat (24 %) ja käyttivät sähkö tupakkaa (19 %) yleisemmin kuin tytöt (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Päihteiden käyttö sukupuolen mukaan.

Päihde	Poika	Tyttö	p-arvo ^a
	% (n)	% (n)	
Alkoholi			0,178
Ei ole käyttänyt	68 (169)	74 (211)	
On käyttänyt	32 (78)	26 (74)	
Humalajuominen			0,034
Ei ole juonut	78 (193)	85 (242)	
On juonut	23 (56)	15 (43)	
Tupakka			0,064
Ei ole käyttänyt	76 (187)	83 (236)	
On käyttänyt	24 (58)	17 (48)	
Nuuska			<0,001
Ei ole käyttänyt	77 (195)	92 (262)	
On käyttänyt	23 (57)	8 (24)	
Sähkötupakka			0,073
Ei ole käyttänyt	81 (201)	87 (249)	
On käyttänyt	19 (47)	13 (37)	
Kannabis			0,008
Ei ole käyttänyt	87 (261)	94 (269)	
On käyttänyt	13 (33)	6 (18)	

^a Sukupuolten väliset erot päihteittäin testattu χ^2 -testillä.

Sosioekonomiselta asemaltaan keskitason ryhmään kuuluvat käyttivät prosentuaalisesti harvemmin päihteitä kuin matalan ja korkean tason ryhmiin kuuluvat nuoret (taulukko 3). Matalimman sosioekonomisen aseman ryhmään kuuluvat raportoivat yleisemmin käyttäneensä tupakkaa (29 %, p=0,025), nuuskaa (26 %, p<0,001), sähkötupakkaa (25 %, p=0,008) ja kannabista (22 %, p<0,001), sekä juoneensa alkoholia (32 %) ja juoneensa alkoholia humalaan saakka (28 %) kuin keskitason tai korkean varallisuuden ryhmiin kuuluvat nuoret.

TAULUKKO 3. Päihteiden käyttö sosioekonomisen aseman mukaan.

Päihde	Matala	Keskitaso	Korkea	p-arvo ^a
	% (n)	% (n)	% (n)	
Alkoholi				0,664
Ei ole käyttänyt	68 (52)	72 (258)	70 (64)	
On käyttänyt	32 (25)	28 (99)	30 (28)	
Humalajuominen				0,072
Ei ole juonut	72 (57)	83 (299)	81 (73)	
On juonut	28 (22)	17 (60)	19 (17)	
Tupakka				0,025
Ei ole käyttänyt	71 (55)	83 (297)	78 (69)	
On käyttänyt	29 (23)	17 (59)	22 (20)	
Nuuska				<0,001
Ei ole käyttänyt	74 (58)	89 (323)	79 (73)	
On käyttänyt	26 (20)	11 (39)	12 (20)	
Sähkötupakka				0,008
Ei ole käyttänyt	75 (58)	88 (317)	79 (71)	
On käyttänyt	25 (19)	12 (45)	21 (19)	
Kannabis				<0,001
Ei ole käyttänyt	78 (61)	95 (341)	85 (77)	
On käyttänyt	22 (17)	5 (20)	15 (14)	

^a Sosioekonomisen aseman ryhmien väliset erot päihteittäin testattu χ^2 -testillä.

7.2 Urheiluseuratoimintaan osallistuvien nuorten päihteiden käytön tulokset

Urheiluseuratoimintaan säännöllisesti ja aktiivisesti osallistuvat nuoret käyttivät prosentuaalisesti vähemmän päihteitä kuin muut ryhmät. Lisäksi silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvilla nuorilla kuin aktiivisilla seuranuorilla päihteiden käyttö oli selvästi yleisempää. Esimerkiksi seuratoimintaan silloin tällöin osallistuvista nuorista nuuskaa oli käyttänyt 26 % ja sähkötupakkaa 25 %. Aktiivisesti seuratoiminnassa mukana olevista nuorista sekä nuuskaa että sähkötupakkaa oli käyttänyt 10 %. Myös nuoret, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet seuratoimintaan käyttivät nuuskaa (23 %) yleisemmin kuin aktiiviset seuranuoret.

Silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvat nuoret raportoivat selvästi yleisemmin alkoholin käyttöä (44 %) kuin muut. Aktiivisista seuranuorista 24 %, seuraharrastuksensa lopettaneista 27 % ja nuorista, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet seuratoimintaan, 31 % oli juonut alkoholia kyselyä edeltäneiden 30 päivän aikana. Silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvat nuoret olivat kaikista ryhmistä yleisimmin juoneet itsensä humalaan (28 %).

Tupakkaa olivat käyttäneet yleisimmin nuoret, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet seuratoimintaan (29 %), sekä seuratoimintaan silloin tällöin osallistuvat nuoret (28 %). Kannabiksen käyttö oli yleisintä nuorilla, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet urheiluseuratoimintaan (23 %). Aktiivisista seuranuorista hyvin harva käytti kannabista (5 %). Taulukossa 4 on esitetty nuorten päihteiden käytön jakaumat seuratoimintaan osallistumisen mukaan. Seuratoimintaan osallistumista kuvaavien ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero jokaisen päihteen osalta.

TAULUKKO 4. 15-vuotiaiden päihteiden käyttö urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

	Osallistuu säännöllisesti ja aktiivisesti	Osallistuu silloin tällöin	Ei osallistu enää	Ei ole koskaan osallistunut	p-arvo ^a
	% (n)	% (n)	% (n)	% (n)	
Päihde					

Alkoholi					0,017
Ei ole käyttänyt	76 (151)	56 (37)	73 (150)	69 (42)	
On käyttänyt	24 (47)	44 (29)	27 (57)	31 (19)	
Humalajuominen					0,003
Ei ole juonut	89 (176)	72 (49)	79 (165)	77 (47)	
On juonut	11 (21)	28 (19)	21 (43)	23 (14)	
Tupakka					0,002
Ei ole käyttänyt	88 (173)	72 (47)	78 (162)	71 (44)	
On käyttänyt	12 (23)	28 (18)	22 (45)	29 (18)	
Nuuska					0,002
Ei ole käyttänyt	90 (179)	74 (52)	87 (181)	77 (49)	
On käyttänyt	10 (20)	26 (18)	13 (27)	23 (15)	
Sähkötupakka					0,018
Ei ole käyttänyt	90 (179)	75 (51)	83 (173)	81 (50)	
On käyttänyt	10 (20)	25 (17)	17 (35)	19 (12)	
Kannabis					<0,001
Ei ole käyttänyt	95 (191)	87(59)	91 (190)	77 (48)	
On käyttänyt	5 (10)	13 (9)	9 (48)	23 (14)	

^a Urheiluseuratoimintaan osallistumisen ryhmien väliset erot päihitteittäin testattu χ^2 -testillä.

Alkoholin käyttöä tarkastelevassa regressiomallissa (taulukko 5) oli mukana urheiluseuratoimintaan osallistumisen muuttuja, jonka päävaikutus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä alkoholin käyttöön ($p=0,019$). Nuoret, jotka osallistuivat urheiluseuratoimintaan silloin tällöin (OR 2,52), joiivat alkoholia yleisemmin kuin aktiivisesti seuratoimintaan osallistuvat ikätoverit. Aktiivisten seuranuorten ja 15-vuotiaiden, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet urheiluseuratoimintaan tai olivat lopettaneet seuraharrastuksensa, välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Saatu malli sopi aineistoon ($\chi^2(3) = 9,693$; $p = 0,021$).

TAULUKKO 5. 15-vuotiaiden alkoholin käyttö urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

		OR	95 % LV	p-arvo
Urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Aktiivisesti	1,00		
	Silloin tällöin	2,52	1,40–4,53	0,002
	Ei enää	1,22	0,78–1,91	0,382
	Ei ole koskaan	1,45	0,77–2,74	0,247

$$\chi^2 (3) = 9,693; p = 0,021$$

Nuorten humalajuomisen regressiomallissa oli mukana urheiluseuratoimintaan osallistumista kuvaava muuttuja (taulukko 6), jonka päävaikutus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä humalajuomiseen ($p=0,005$). Nuoret, jotka osallistuivat urheiluseuratoimintaan silloin tällöin (OR 3,25), olivat olleet humalassa selvästi yleisemmin kuin aktiivisesti seuratoiminnassa mukana olevat 15-vuotiaat. Myös urheiluseuraharrastuksen lopettaneet (OR 2,18) ja nuoret, jotka eivät olleet koskaan harrastaneet urheiluseurassa (OR 2,50), erosivat tilastollisesti merkitsevästi aktiivisista harrastajista. Urheiluseuratoimintaan kuulumattomat joivat todennäköisemmin itsensä humalaan kuin aktiiviset seuranuoret. Saatua malli sopi aineistoon ($\chi^2 (3) = 14,130; p = 0,003$).

TAULUKKO 6. 15-vuotiaiden humalajuominen urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

		OR	95 % LV	p-arvo
Urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Aktiivisesti	1,00		
	Silloin tällöin	3,25	1,62–6,52	<0,001
	Ei enää	2,18	1,24–3,84	0,007
	Ei ole koskaan	2,50	1,181–5,28	0,017

$$\chi^2 (3) = 14,130; p = 0,003$$

15-vuotiaiden tupakointia tarkastelevassa regressiomallissa (taulukko 7) oli mukana urheiluseuratoimintaan osallistumisen muuttuja, jonka päävaikutus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä tupakointiin ($p= 0,003$). Silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvat (OR 2,88) käyttivät tupakkaa yleisemmin kuin aktiivisesti harrastavat. Myös urheiluseuraharrastuksen lopettaneet (OR 2,09) käyttivät tupakkaa todennäköisemmin kuin

aktiiviset seuranuoret. Nuoret, jotka eivät olleet koskaan olleet mukana urheiluseuratoiminnassa, (OR 3,08) polttivat selvästi yleisemmin tupakkaa kuin aktiivisesti seuratoimintaan osallistuvat nuoret. Malli sopi aineistoon (χ^2 (3)_v = 14,914; p = 0,002).

TAULUKKO 7. 15-vuotiaiden tupakointi urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

		OR	95 % LV	p-arvo
Urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Aktiivisesti	1,00		
	Silloin tällöin	2,88	1,44–5,78	0,003
	Ei enää	2,09	1,21–3,61	0,008
	Ei ole koskaan	3,08	1,53–6,20	0,002

χ^2 (3) = 14,914; p = 0,002

Nuorten nuuskan käytön regressiomallissa oli mukana urheiluseuratoimintaan osallistuminen, sukupuoli ja sosioekonominen asema (taulukko 8). Urheiluseuratoimintaan osallistumisen päävaikutuksen yhteys nuuskan käyttöön oli tilastollisesti melkein merkitsevä (p=0,048). Silloin tällöin urheiluseurassa harrastavilla (OR 2,54) nuuskan käyttö oli yleisempää kuin aktiivisesti ja säännöllisesti seuratoimintaan osallistuvilla. Myös 15-vuotiaat, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet urheiluseuratoimintaan (OR 2,42), käyttivät nuuskaa aktiivisesti osallistuvia nuoria yleisemmin, kun sukupuoli ja sosioekonominen asema oli vakioitu mallissa. Malli sopi aineistoon (χ^2 (6) = 42,498; p < 0,001).

TAULUKKO 8. 15-vuotiaiden nuuskan käyttö urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

		OR	95 % LV	p-arvo
Urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Aktiivisesti	1,00		
	Silloin tällöin	2,54	1,22–5,30	0,013
	Ei enää	1,50	0,78–2,86	0,227
	Ei ole koskaan	2,42	1,07–5,47	0,034
Sukupuoli	Poika	3,28	1,89–5,67	<0,001
	Tyttö	1,00		
Sosioekonominen asema	Matala	1,00		
	Keskitaso	0,41	0,21–0,80	0,009
	Korkea	0,92	0,42–2,04	0,840

χ^2 (6) = 42,498; p < 0,001

Nuorten sähkö tupakan käyttöä tarkasteltiin urheiluseuratoimintaan osallistumisen sekä sosioekonomisen aseman mukaan (taulukko 9). Regressiomallissa urheiluseuratoimintaan osallistuminen oli päävaikutukseltaan tilastollisesti melkein merkitsevästi yhteydessä sähkö tupakan käyttöön ($p=0,033$). Silloin tällöin urheiluseurassa harrastavat nuoret (OR 2,86) käyttivät sähkö tupakkaa yleisemmin kuin aktiivisesti ja säännöllisesti seuratoimintaan osallistuvat samanikäiset. Urheiluseuraharrastuksen lopettaneet (OR 1,93) puolestaan käyttivät sähkö tupakkaa todennäköisemmin kuin seurassa aktiivisesti harrastavat. Aktiivisesti urheiluseurassa harrastavien ja heidän, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet seuratoimintaan, välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Malli sopi aineistoon ($\chi^2(5) = 17,177$; $p = 0,004$).

TAULUKKO 9. 15-vuotiaiden sähkö tupakan käyttö urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

		OR	95 % LV	p-arvo
Urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Aktiivisesti	1,00		
	Silloin tällöin	2,86	1,38–5,90	0,005
	Ei enää	1,93	1,06–3,51	0,032
	Ei ole koskaan	1,67	0,72–4,01	0,230
Sosioekonominen asema	Matala	1,00		
	Keskitaso	0,47	0,25–0,89	0,020
	Korkea	0,94	0,44–2,04	0,885

$\chi^2(5) = 17,177$; $p = 0,004$

15-vuotiaiden kannabiksen käytön regressiomallissa oli mukana urheiluseuratoimintaan osallistumista kuvaava muuttuja, sukupuoli sekä sosioekonominen asema (taulukko 10). Seuratoimintaan osallistumisen päävaikutuksella oli tilastollisesti merkitsevä yhteys kannabiksen käytön kanssa ($p = 0,009$). Nuoret, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet seuratoimintaan, erosivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi aktiivisesti seuratoimintaan osallistuvista: he käyttivät (OR 5,40) selvästi yleisemmin kannabista kuin aktiivisesti ja säännöllisesti urheiluseuratoimintaan osallistuvat ikätoverit. Aktiivisten seuranuorten ja silloin tällöin toimintaan osallistuvien nuorten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa kannabiksen käytössä. Malli sopi aineistoon ($\chi^2(6) = 37,963$; $p < 0,001$).

TAULUKKO 10. 15-vuotiaiden kannabiksen käyttö urheiluseuratoimintaan osallistumisen mukaan.

		OR	95 % LV	p-arvo
Urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Aktiivisesti	1,00		
	Silloin tällöin	2,53	0,95–6,71	0,063
	Ei enää	2,20	0,95–5,09	0,067
	Ei ole koskaan	5,40	2,04–14,3	<0,001
Sukupuoli	Poika	2,40	1,25–4,59	0,008
	Tyttö	1,00		
Sosioekonominen asema	Matala	1,00		
	Keskitaso	0,29	0,13–0,62	0,002
	Korkea	1,08	0,44–2,66	0,863

$\chi^2 (6) = 37,963; p < 0,001$

8 POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin urheiluseuratoimintaan osallistuvien 15-vuotiaiden alkoholin käytön, humalajuomisen, tupakoinnin, nuuskaamisen, sähkötupakan käytön sekä kannabiksen käytön yleisyyksiä. Lisäksi selvitettiin, onko eri päihteiden käytön yleisyyksissä eroa sen mukaan, oliko nuori mukana seuratoiminnassa aktiivisesti tai silloin tällöin, ei ollut enää mukana tai ei ollut koskaan ollutkaan mukana seuratoiminnassa. Pro gradu -tutkielmassa selvitettiin myös, onko urheiluseura-aktiivisuudella yhteyttä eri päihteiden käyttöön.

8.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Tämän pro gradu -tutkielman mukaan aktiivinen seuraharrastaminen oli yhteydessä 15-vuotiaiden vähäisempään päihteiden käyttöön. Tulos tukee aiempaa tutkimustietoa siitä, että urheiluseuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttävät vähemmän päihteitä kuin seuraan kuulumattomat (Diehl ym. 2014; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Torstveit ym. 2018).

Kuten aiemmat tutkimukset ovat esittäneet (Diehl ym. 2014; Fältström ym. 2022; Kristjansson ym. 2016; Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Torstveit ym. 2018; Zenic ym. 2020), myös tämän tutkielman tulosten mukaan seuranuoret käyttivät prosentuaalisesti vähemmän alkoholia kuin nuoret, jotka olivat lopettaneet seuraharrastuksensa tai eivät olleet koskaan olleet mukana seuratoiminnassa. Tästä huolimatta alkoholi oli aktiivisten seuranuorten suosituin päihde, eivätkä aktiivisten ryhmä eronnut tilastollisesti merkitsevästi nuorista, jotka eivät olleet mukana seuratoiminnassa. Tämän löydöksen suuntaan voi vaikuttaa se, jos kyselyyn vastanneista nuorista moni harrastaa joukkuelajia. Joukkueessa vallitsevat alkoholiin liittyvät asenteet ja normit voivat lisätä alkoholin juomista. Aiemmissä tutkimuksissa on esitetty joukkuelajin harrastamisen lisäävän nuorten alkoholin käyttöä (Badura ym. 2017; Cerkez ym. 2015; Denault & Poulin 2018; Murray ym. 2021).

Tulosten mukaan aktiivisesti harrastavat nuoret joivat vähemmän humalahakuisesti kuin 15-vuotiaat, jotka eivät osallistu urheiluseuratoimintaan. Urheiluseurassa aktiivisesti harrastavista nuorista yksi kymmenestä oli juonut itsensä humalaan, mikä on huomattavasti vähemmän kuin Diehlin ym. (2014) tutkimuksessa nuoret urheilijat ovat juoneet. Tulokset saattavat poiketa

toisistaan esimerkiksi sen vuoksi, että suomalaisnuorten keskuudessa raitistuminen on ollut viime vuosina trendikästä. Lisäksi 15-vuotiaiden ryhmässä on yleensä runsaasti drop-out-ilmioitä ja aktiivisesti seuratoiminnassa mukana olevat ovat tässä ikäluokassa usein tavoitteellisesti mukana harrastuksessaan. Voi olla, että aktiivisesti harrastavat nuoret juovat itsensä harvemmin humalaan kuin nuoret, jotka eivät ole mukana seuratoiminnassa, koska humalahakuinen juominen heikentää suorituskykyä ja mahdollisuutta treenata aktiivisesti sekä tavoitteellisesti. Myös Wichstrøm ja Wichstrøm (2009) ovat ehdottaneet, että urheilevat nuoret saattavat juoda vähemmän alkoholia tavoiteorientaation vuoksi.

Tämän pro gradun tulosten mukaan aktiiviset seuranuoret polttivat tupakkaa harvemmin kuin nuoret, jotka eivät olleet mukana seuratoiminnassa. Tämä tukee aiempien tutkimusten löydöksiä (Martinsen & Sundgot-Borgen 2012; Ng ym. 2017; Pedersen & Soest 2014). Urheiluseurassa aktiivisesti liikuntaa harrastavat nuoret saattavat käyttää urheiluseuraan kuulumattomia ikätovereitaan vähemmän tupakkaa, sillä tupakoinnin aiheuttamista haitoista, kuten sen fyysistä suorituskykyä heikentävästä vaikutuksesta, tiedetään yleensä hyvin (Melnick ym. 2001; Wichstrøm & Wichstrøm 2009). Lisäksi on mahdollista, että aktiivisesti ja säännöllisesti harrastavat 15-vuotiaat ovat jo lähtökohtaisesti muita ikäisiään kiinnostuneempia terveydestään sekä välttävät muutenkin riskikäyttäytymistä.

Aktiivisista seuranuorista melko harva käyttää tämän tutkimuksen perusteella nuuskaa. Lisäksi nuoret, jotka eivät ole koskaan olleet seuratoiminnassa mukana, käyttivät enemmän nuuskaa kuin aktiivisesti harrastavat. Joissain tutkimuksissa on esitetty, että seuranuoret käyttävät enemmän nuuskaa kuin urheiluseuraan kuulumattomat (Diehl ym. 2012; Martinsen ja Sundgot-Borgen 2012), mitä tämän tutkielman tulokset eivät tue. Tämän pro gradu -tutkielman tulokset voivat poiketa aiemmista tutkimustuloksista, jos nuuskan käyttö on yleistynyt seuratoimintaan kuulumattomien nuorten keskuudessa. On myös mahdollista, että aktiiviset seuranuoret tietävät nuuskan käytön haitoista entistä paremmin, sillä seuranuorten nuuskan käyttöön on pyritty puuttumaan viime vuosina yhä enemmän. Lisäksi sosioekonominen asema oli tässä tutkimuksessa yhteydessä nuuskan käyttöön. Matalamman tulotason perheistä tulevat nuoret käyttivät nuuskaa enemmän kuin keskituloisten perheiden nuoret. Koska urheiluseuratoiminnassa on huomattu olevan useammin mukana nuoria, joiden perheen varallisuus on parempi, voivat nuuskaa käyttävät nuoret tässä tutkimuksessa kuulua siihen ryhmään, jotka eivät osallistu aktiivisesti seuratoimintaan.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden aktiivisten seuranuorten nuuskan käytön yleisyyteen on saattanut vaikuttaa se, että aktiiviset seuranuoret ovat voineet siirtyä nuuskaamisesta käyttämään sähkötupakkaa. Tulosten mukaan aktiiviset seuranuoret käyttivät sähkötupakkaa yhtä paljon kuin nuuskaa tai tavallista tupakkaa. Sähkösavukkeisiin liittyy halu kokeilla jotain uutta (Kinnunen ym. 2017), mikä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että sähkötupakkaa käytettiin aktiivisten seuranuorten toimesta yhtä yleisesti kuin muita tupakkatuotteita. Se, että nuori on lopettanut seuraharrastuksensa, lisäsi tämän pro gradu tulosten mukaan nuorten todennäköisyyttä käyttää sähkötupakkaa verrattuna aktiivisiin seuranuoriin. Sähkötupakan osalta urheiluseurassa aktiivisesti harrastavat eivät kuitenkaan eronneet samanikäisistä, jotka eivät olleet koskaan harrastaneet seurassa. Tämä tukee Velizin ym. (2017) tutkimuksen tuloksia. On mahdollista, etteivät suomalaiset seuranuoret tiedä sähkötupakan haitoista riittävästi (Aro 2022) tai sen käyttöä ei pidetä yhtä vakavana kuin tavallisen tupakoinnin (Gorukanti ym. 2017). Nämä tekijät voivat vaikuttaa siihen, ettei aktiivisten ja nuorten, jotka eivät olleet koskaan harrastaneet seurassa, välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa.

Tulosten mukaan seuratoiminnassa aktiivisesti mukana olevista 15-vuotiaista huomattavasti harvempi käyttää kannabista kuin nuorista, joilla ei ole koskaan ollut seuraharrastusta. Tämä vahvistaa aiempien tutkimusten löydöksiä (Diehl ym. 2014; Torstveit ym. 2018; Wichstrøm & Wichstrøm 2009). Päihteiden käyttö on yleisempää silloin, kun nuori kokee vanhempiensa osallisuuden hänen elämässään olevan vähäistä. Voi siis olla, että seuratoiminnassa aktiivisesti mukana olevien nuorten vanhemmat osallistuvat enemmän lastensa elämään ja kannustavat heitä harrastuksessaan. Tämä voi vaikuttaa siihen, että aktiivisista seuranuorista harvempi käyttää kannabista kuin nuorista, jotka eivät ole koskaan osallistuneet seuratoimintaan.

Joissain aiemmissä tutkimuksissa on esitetty, että seuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttävät muita enemmän päihteitä, ja joidenkin tutkimusten mukaan seuratoimintaan osallistuminen on yhteydessä nuorten vähäisempään päihteiden käyttöön. Tutkimusnäyttö saattaa olla ristiriitaista esimerkiksi siitä syystä, että useissa aiemmissä tutkimuksissa seuranuorten päihteiden käyttöä ei ole tarkasteltu seura-aktiivisuuden mukaan, vaan seuranuoret on kuvattu yhtenäisenä ryhmänä. Tästä syystä saattaa myös tämän pro gradu -tutkielman tulosten sekä aiempien tutkimusten tulosten välillä olla eroja. Tässä pro gradu -tutkielmassa silloin tällöin urheiluseuratoiminnassa mukana olevat nuoret käyttivät selvästi enemmän päihteitä kuin aktiiviset seuranuoret. Näin ollen seuranuoria ei voida pitää yhtenäisenä ryhmänä.

Joidenkin tutkimusten mukaan aktiivisesti seuratoiminnassa mukana olevat nuoret käyttävät yleisemmin alkoholia tai juovat useammin humalahakuisesti kuin harvemmin seuratoimintaan osallistuvat (Paupério ym. 2012; Sajber ym. 2016; Zenic ym. 2019), mikä on ristiriidassa tämän pro gradun tutkimuksen tulosten kanssa. Tämä voi tosin johtua siitä, että seuratoiminnan järjestäminen ja päihteisiin liittyvät asenteet voi olla hyvinkin erilaisia Suomessa kuin Etelä-Euroopan maissa, joissa päinvastaisia tuloksia on havaittu. Tässä pro gradu -tutkielmassa silloin tällöin urheiluseuraharrastukseen osallistuvat nuoret käyttävät huomattavasti yleisemmin alkoholia ja ovat useammin humalassa kuin aktiiviset seuranuoret. Seuratoiminnassa silloin tällöin mukana olevat 15-vuotiaat saattavat viettää enemmän aikaa myös muiden sosiaalisten ryhmien kuin urheiluseuran vertaistensa kanssa. On mahdollista, että tämä altistaa silloin tällöin seurassa harrastavia päihteiden käytölle, ja näkyy siten myös tutkimuksen tuloksissa aktiivisia seuraharrastajia runsaampana päihteiden käyttönä.

Silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvat nuoret käyttivät nuuskaa merkitsevästi enemmän kuin aktiiviset seuranuoret. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että nuuskan suosio on voinut lisääntyä satunnaisesti harrastetoiminnassa mukana olevilla nuorilla, jotka eivät urheile tavoitteellisesti, kun taas aiemmin nuuska on saattanut olla enemmän urheilijoiden suosima tupakkatuotteena. Myös muiden tupakkatuotteiden käyttö oli selvästi yleisempää silloin tällöin seuratoimintaan osallistuvilla, kuin aktiivisesti osallistuvilla nuorilla. Aktiivisten seuranuorten vähäisempi tupakkatuotteiden käyttö saattaa johtua urheiluseuraympäristössä vallitsevista savuttomuutta puoltavista nuorten asenteista sekä normeista. Myös aktiivisen harrastamisen vaikutus nuorten itsetuntoon ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin voivat vaikuttaa siihen, että nuori on itsevarmempi, ja sen myötä mahdollisesti vähemmän altis ulkoiselle painostukselle käyttää päihteitä, kuin silloin tällöin seuratoimintaan osallistuva samanikäinen on.

Aktiivisesti ja silloin tällöin seuratoiminnassa mukana olevien päihteiden käytön eroon voi olla yhteydessä myös se, että aktiiviset seuranuoret saattavat saada enemmän ohjausta terveellisiin elämäntapoihin ja tukea aikuisilta urheiluseuraympäristössä kuin he, jotka osallistuvat harrastukseensa harvemmin. Alaikäisten aktiivinen seuraharrastaminen vaatii myös huoltajien tukea ja osallisuutta, millä voi olla päihteiden käyttöä vähentävä vaikutus. Aktiivisten seuranuorten altistuminen positiivisille roolimalleille, kuten valmentajille ja muille urheilijoille, voi vaikuttaa päihteiden käyttöön sitä vähentävästi. Voi siis olla mahdollista, että seuratoiminnassa silloin tällöin mukana olevien nuorten ja aktiivisten seuranuorten väliseen eroon on yhteydessä heidän saamansa ohjauksen, tuen ja roolimallien määrä.

8.2 Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet sekä luotettavuus

Tämä pro gradu -tutkielma vastaa tarpeeseen saada ajankohtaista tietoa suomalaisten 2020-luvun seuranuorten päihteiden käyttöön liittyen. Vaikka tutkimus lisää tietoa seuranuorten päihteiden käytön yleisyydestä sekä seura-aktiivisuuden yhteydestä päihteiden käyttöön, ei kausaalisuhteita voitu selvittää tutkimuksen poikkileikkausasetelman vuoksi.

Tutkimuksen vahvuutena on se, että käytetty kyselyaineisto on osa WHO-Koululaistutkimusta, joka on toteutettu kansainvälisen HBSC-tutkimusprotokollan mukaan (Ojala 2011). Tutkimukseen rekrytointi on tapahtunut oppilaitosten kautta (Jyväskylän yliopisto 2022) ja perusyksikkö HBSC-tutkimuksissa on koululuokka tai opetusryhmä (Inchley ym. 2020; Ojala 2011). Lisäksi kyselyyn vastanneista lähes puolet ovat tyttöjä ja puolet poikia. Näin ollen yksi tutkimuksen vahvuuksista on sen kansallisesti edustava otanta. HBSC-LIITU-tutkimukseen osallistui kohtalainen määrä 9.-luokkalaista. Tutkimusaineistoa käsiteltäessä on kuitenkin huomioitava vuoden 2022 aineistonkeruun haasteet. Tuoreimman LIITU-raportin mukaan HBSC-LIITU-yhteistyötutkimuksen tutkimusvaiheet toteutettiin samanaikaisesti. Koronapandemian jälkeinen aika, opetushenkilöstön lakot sekä Ukrainan sota haastoivat aineistonkeruuta, minkä vuoksi vastaajien määrä on jäänyt aiempaa vähäisemmäksi vuonna 2022 (Kokko ym. 2023).

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että kyselyssä olleita kysymyksiä on käytetty ja näin ollen myös testattu aiemmissa HBSC-tutkimuksissa. HBSC-tutkimuksissa on myös todettu olevan korkeat vastausprosentit (Ojala 2011). Vastausten luotettavuutta lisää se, että kyselyyn on helppo vastata itse ja vastaustilanne on tapahtunut valvotusti koulupäivän aikana. Toisaalta luotettavuutta heikentää nuorten itseraportointi. Kyselytutkimuksessa ei ole mahdollista täysin varmistua siitä, ovatko nuoret pyrkineet vastauksissaan rehellisyyteen ja huolellisuuteen (Hirsjärvi ym. 2009). On mahdollista, että nuoret eivät ole vastanneet päihteiden käytön kohdalla täysin rehellisesti, ovat kokeneet ryhmäpainetta tai eivät muista todellista päihteiden käytön määrää. Myös urheiluseurassa urheilun tai liikunnan harrastamista mittaava kysymys on voinut aiheuttaa totuudesta poikkeavia vastauksia. Vastausvaihtoehdoissa ei ole määritelty, mitä on silloin tällöin harrastaminen seurassa. Jää siis nuorten oman harkinnan varaan, miten he käsittävät säännöllisesti ja aktiivisesti sekä silloin tällöin seuratoimintaan osallistumisen eron.

Sopivien analyysimenetelmien valinta sekä aineistoon sopivat mallit lisäävät analyysien luotettavuutta, ja mahdolliset erot seuratoimintaan osallistumista kuvaavien ryhmien välillä on saatu havaittua. Tutkimuksen tulosten analyysivaiheessa muuttujien uudelleenkoodauksen vuoksi on kuitenkin voitu hukata tietoa, sillä regressiomallia varten päihteitä käyttäneiden kaikki ryhmät yhdistettiin huolimatta siitä, oliko nuori käyttänyt 1–2 kertaa vai yli 30 kertaa kysyttyä päihdettä. Edellisten 30 päivän aikaista päihteiden käyttöä pidetään kuitenkin osoituksena säännöllisemmästä käytöstä (Raitasalo & Härkönen 2019). On kuitenkin huomioitava, että tässä tutkimuksessa nuorten joukossa saattaa olla myös heitä, joilla päihteen ensikokeilu on tapahtunut kyselyä edeltäneen kuukauden aikana. Tarkastelussa osa seuratoimintaan osallistumisen ryhmistä, kuten silloin tällöin seurassa harrastavien ryhmä, jäi melko pieneksi. Tämä kyseenalaistaa ryhmien edustavuutta. Lisäksi tässä pro gradu -tutkielmassa käytettyyn WHO-Koululaistutkimuksen osaan vastanneista nuorista useampi oli mukana seuratoiminnassa (50 %) kuin tuoreimmassa LIITU-tutkimuksessa (42 %) (Kokko ym. 2023) tai vuoden 2018 LIITU-tutkimuksessa (44 %) (Blomqvist ym. 2019).

Tulosten luotettavuutta lisää myös regressiomalleihin vakioidut taustamuuttujat. Tämä on myös osaltaan heikkous, sillä osassa malleista käytetyt taustamuuttujat eivät olleet merkitseviä ja mallien selitysasteet olivat pieniä. Lisäksi päihteiden käyttöön vaikuttaa lukuisat eri tekijät, joita tässä tutkielmassa ei ole huomioitu. Mallien sopivuutta ja selitystasetta olisi lisännyt useampien tai vaihtoehtoisten taustamuuttujien huomiointi, mikä olisi myös lisännyt tulosten luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta lisää kuitenkin huolellinen ja tarkka toteutus sekä raportointi.

Tämän pro gradun tutkimuksen vastaukset eivät ole yleistettävissä kansainvälisesti, sillä päihteisiin liittyvä kulttuuri ja käsitykset vaihtelevat eri maiden välillä. Tarkastellessa tuloksia suhteessa aiempaan tutkimustietoon on lisäksi huomioitava, että urheiluseuratoiminta Suomessa ja muualla maailmalla voivat erota toisistaan runsaastikin erilaisten kulttuurien sekä urheilutoiminnan järjestämisen rakenteiden vuoksi (Geidne ym. 2019).

8.3 Tutkimuksen eettisyys

Tämä tutkimus perustuu aineistoon, jonka tutkimusvaiheet WHO-Koululaistutkimus (HBSC Finland) ja LIITU-tutkimus ovat tehneet yhteistyössä samanaikaisesti. Ennen HBSC-LIITU

(2022) tutkimuksen toteuttamista kaupungeilta on pyydetty oppilaitoksia koskevat tutkimusluvut, ja koulujen rehtorit ovat antaneet luvat tutkimuksen tekemiseen kouluissaan. Lisäksi Jyväskylän yliopiston eettinen toimikunta on antanut tutkimusta puoltavan lausunnon. (Jyväskylän yliopisto 2022). Eettiset käytännöt sekä aineiston hallintaan liittyvät käytännöt on kirjattu tutkimussuunnitelmaan ja tietosuojailmoitukseen. Tarvittavasta tiedotuksesta kouluille, huoltajille ja oppilaille on huolehdittu (Jyväskylän yliopisto 2022; Kokko ym. 2023, 11–14).

Kyselyn alussa nuorille on kuvattu tutkimuksen tarkoitus ja aineiston käyttötarkoitukset. Samalla oppilailta on pyydetty suostumus kyselyyn. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista. Osallistumisen on saanut keskeyttää milloin tahansa, eikä keskeyttäminen ole aiheuttanut nuorelle haittaa. Tutkimukseen osallistuminen ei ole aiheuttanut nuorille kuluja. Huoltajat ovat saaneet kieltää lastaan osallistumasta tutkimukseen välittämällä tiedon opettajalle. Kyselyyn on vastattu nimettömänä ja henkilötietoja ei ole kerätty (Jyväskylän yliopisto 2022).

Pro gradun tutkimusta varten on allekirjoitettu aineistoon liittyvä luovutussopimus. Aineisto on luovutettu henkilötunnisteettomassa muodossa, joten allekirjoittanut ole pystynyt tunnistamaan yksittäistä kyselyyn vastannutta. Myös tulokset on esitetty ja raportoitu ryhmätasolla siten, ettei yksittäisiä osallistujia voida tunnistaa. Aineiston käytössä sekä säilytyksessä huolehdittiin tietoturvallisuuden toteutumisesta. Kaikki aineistoon liittyvä on säilytetty käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Aineisto hävitetään käyttötarkoituksen päätyttyä.

Tätä pro gradu -tutkielmaa tehdessä on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK 2023). Tutkimustyön kaikissa vaiheissa, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä niiden arvioinnissa on toimittu luotettavasti, huolellisesti, rehellisesti ja toisten työtä arvostavasti. Muiden tutkijoiden työhön on viitattu asianmukaisesti ja liikuntatieteellisen tiedekunnan kirjoitusohjeiden mukaisesti.

8.4 Johtopäätökset

Urheiluseuratoimintaan aktiivisesti ja säännöllisesti osallistuminen oli selvästi yhteydessä vähäisempään päihteiden käyttöön. Voidaan siis todeta urheiluseuratoiminnalla olevan mahdollisuus ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä. On siis tärkeää saada 15-vuotiaita

suomalaisnuoria osallistumaan aktiivisesti seuratoimintaan. Urheiluseuratoimintaan osallistumista voitaisiin lisätä edistämällä nuorten mahdollisuutta löytää ja kokeilla heitä kiinnostavia sekä motivoivia liikuntaharrastuksia.

Urheiluseuratoimintaan silloin tällöin osallistuvat nuoret käyttivät enemmän päihteitä kuin aktiivisesti ja säännöllisesti seuratoimintaan osallistuvat samanikäiset. Johtopäätöksenä voidaan todeta, ettei yksinomaan urheiluseurassa harrastaminen riitä ehkäisemään nuorten päihteiden käyttöä, vaan harrastamisen tulee olla aktiivista ja säännöllistä. Tämän vuoksi on tärkeää edistää nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua seuratoimintaan säännöllisesti, esimerkiksi taloudellisia apuja ja harrastetason toimintaa järjestämällä.

Urheiluseuratoiminnassa mukana olevat nuoret käyttivät päihteistä eniten alkoholia. Seuratoiminnassa mukana oleminen ei näytä ehkäisevän nuorten alkoholin käyttöä. Urheiluseuroissa olisi siis tärkeää toteuttaa 15-vuotiaille kohdennettuja seuraympäristöön soveltuvia alkoholin käyttöä ehkäiseviä toimia sekä lisätä päihdekasvatusta.

8.5 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkossa olisi tarpeen tutkia tarkemmin urheiluseurassa aktiivisesti ja silloin tällöin harrastavien suomalaisnuorten päihteiden käyttöä. Olisi tarpeen selvittää, onko päihteiden käytössä eroa sen mukaan, kuinka paljon nuori osallistuu urheiluseuraharrastukseen viikossa, harrastaako nuori kilpa- vai harrastetasolla ja mitä lajia nuori harrastaa. Näin lisättäisiin ymmärrystä urheiluseuratoimintaan osallistumisen yhteydestä päihteiden käyttöön nykyaikana. Jatkossa tulisi tehdä lisää tutkimusta seuranuorten sähkötupakan käytöstä, sillä siihen liittyvä tutkimustieto on vähäistä.

Lisäksi seuranuorten päihteiden käytön tutkimuksissa tulisi jatkossa ottaa huomioon useampi taustamuuttuja, sillä nuorten päihteiden käyttö on monimutkainen ilmiö, johon on yhteydessä monet tekijät. Jatkossa olisi hyvä huomioida esimerkiksi vertaisten, perhesuhteiden, koulutusorientaation ja urheiluseuran terveyden edistämisaktiivisuuden vaikutus seuranuorten päihteiden käyttöön. Jatkossa myös seuranuorten asenteita päihteitä kohtaan tulisi tarkastella laadullisin menetelmin, jotta saataisiin kokonaisvaltaisempi käsitys heidän päihdekäyttäytymisestään.

LÄHTEET

- Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. (2013). Liikunta-aktiivisuuden väheneminen murrosiässä. Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2013:3. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Aro, M. (2022). Sähkösavukkeet, sähkötupakka. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 15.4.2023. Verkkosivu. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01164>.
- Barry, A. E., Chaney, B. & Chaney, J. D. (2011). The Impact of Truant and Alcohol-Related Behavior on Educational Aspirations: A Study of US High School Seniors. *The Journal of school health*, 81(8), 485-492. doi:10.1111/j.1746-1561.2011.00618.x.
- Badura, P., Sigmundova, D., Sigmund, E., Geckova, A. M., van Dijk, J. P. & Reijneveld, S. A. (2017). Participation in organized leisure-time activities and risk behaviors in Czech adolescents. *International journal of public health*, 62(3), 387–396. doi:10.1007/s00038-016-0930-9.
- Blomqvist, M., Mononen, K., Koski, P. & Kokko, S. (2019) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa – LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1, Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 49–55.
- Breuer, C., Hoekman, R., Nagel, S. & van der Werff, H. (2015). A Cross-National Comparative Perspective on Sport Clubs in Europe. *Sport Clubs in Europe. A Cross-National Comparative Perspective*. E-kirja. Switzerland: Springer. Viitattu 28.12.2022.
- Brumback, T., Thompson, W., Cummins, K., Brown, S. & Tapert, S. (2021). Psychosocial predictors of substance use in adolescents and young adults: Longitudinal risk and protective factors. *Addictive behaviors*, 121, p. 106985. doi:10.1016/j.addbeh.2021.106985.
- Brunborg, G. S., Halkjelsvik, T. B. & Moan, I. S. (2022). Sports participation and alcohol use revisited: A longitudinal study of Norwegian postmillennial adolescents. *Journal of adolescence (London, England.)*, 94(4), pp. 587-599. doi:10.1002/jad.12048.
- Cerkez, I., Culjak, Z., Zenic, N., Sekulic, D. & Kondric, M. (2015). Harmful Alcohol Drinking Among Adolescents: The Influence of Sport Participation, Religiosity, and Parental Factors. *Journal of child & adolescent substance abuse*, 24(2), 94-101. doi:10.1080/1067828X.2013.764372.
- Chaffee, B. W., Couch, E. T., Urata, J., Gansky, S. A., Essex, G. & Cheng, J. (2019). Predictors of Smokeless Tobacco Susceptibility, Initiation, and Progression Over Time Among

- Adolescents in a Rural Cohort. *Substance use & misuse*, 54(7), 1154- 1166.
doi:10.1080/10826084.2018.1564330.
- Corell, M., Chen, Y., Friberg, P., Petzold, M. & Löfstedt, P. (2021). Does the family affluence scale reflect actual parental earned income, level of education and occupational status? A validation study using register data in Sweden. *BMC public health*, 21(1), 1995.
doi:10.1186/s12889-021-11968-2.
- Currie, C., Roberts, C., Settertobulte, W., Morgan, A., Smith, R., Samdal, O. & Rasmussen V.B. (2004). *Young people's health in context : Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study : international report from the 2001/2002 survey*. World Health Organization. Regional Office for Europe. Viitattu 15.1.2023.
<https://apps.who.int/iris/handle/10665/107560>.
- Denault, A. & Poulin, F. (2018). A detailed examination of the longitudinal associations between individual and team sports and alcohol use. *Addictive behaviors*, 78, 15-21.
doi:10.1016/j.addbeh.2017.10.019.
- Diehl, K., Thiel, A., Zipfel, S., Mayer, J., Litaker, D. G. & Schneider, S. (2012). How healthy is the behavior of young athletes? A systematic literature review and meta-analyses. *Journal of sports science & medicine*, 11(2), 201-220.
- Diehl, K., Thiel, A., Zipfel, S., Mayer, J. & Schneider, S. (2014). Substance use among elite adolescent athletes: Findings from the GOAL Study. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 24(1), 250-258. doi:10.1111/j.1600-0838.2012.01472.x.
- Eime, R. M., Harvey, J. T., Craike, M. J., Symons, C. M. & Payne, W. R. (2013). Family support and ease of access link socio-economic status and sports club membership in adolescent girls: A mediation study. *The international journal of behavioral nutrition and physical activity*, 10(1), 50. doi:10.1186/1479-5868-10-50.
- Feinstein, E. C., Richter, L. & Foster, S. E. (2012). Addressing the Critical Health Problem of Adolescent Substance Use Through Health Care, Research, and Public Policy. *Journal of adolescent health*, 50(5), 431-436. doi:10.1016/j.jadohealth.2011.12.033.
- Fältström, A., Skillgate, E., Weiss, N., Källberg, H., Lyberg, V., Waldén, M., Hägglund, M., Asker, M. & Tranaeus, U. (2022). Lifestyle characteristics in adolescent female football players: Data from the Karolinska football Injury Cohort. *BMC sports science, medicine & rehabilitation*, 14(1), 212. doi:10.1186/s13102-022-00603-1.
- Garritsen, H. H., Distelvelt, R. R., Olsen, I. G., van de Goor, I. A. M., Kunst, A. E. & Rozema, A. D. (2021). Adolescents' support for an outdoor smoke-free policy at sports clubs in

- the Netherlands. *Tobacco prevention & cessation*, 7(May), pp. 1-7. doi:10.18332/tpc/134612.
- Geidne, S. & Quennerstedt, M. (2021). Youth Perspectives on What Makes a Sports Club a Health-Promoting Setting—Viewed through a Salutogenic Settings-Based Lens. *International journal of environmental research and public health*, 18(14), p. 7704. doi:10.3390/ijerph18147704.
- Geidne, S., Quennersyedt, M. & Eriksson, C. (2013). The youth sports club as a health-promoting setting: An integrative review of research. *Scandinavian journal of public health*, 41(3), 269-283. doi:10.1177/1403494812473204.
- Geidne, S., Kokko, S., Lane, A., Ooms, L., Vuillemin, A., Seghers, J., Koski, P., Kudlacek, M., Johnson, S. & Van Hoyer, A. (2019). Health Promotion Interventions in Sports Clubs: Can We Talk About a Setting-Based Approach? A Systematic Mapping Review. *Health Education & Behavior*, 46(4), 592-601. doi:10.1177/1090198119831749.
- Geidne, S. & Van Hoyer, A. (2021). Health Promotion in Sport, through Sport, as an Outcome of Sport, or Health-Promoting Sport—What Is the Difference? *International journal of environmental research and public health*, 18(17), 9045. doi:10.3390/ijerph18179045.
- Gordon, M. S., Russell, B. S. & Finan, L. J. (2020). The Influence of Parental Support and Community Belonging on Socioeconomic Status and Adolescent Substance Use over Time. *Substance use & misuse*, 55(1), 23-36. doi:10.1080/10826084.2019.1654513.
- Gorukanti, A., Delucchi, K., Ling, P., Fisher-Travis, R. & Halpern-Felsher, B. (2017). Adolescents' attitudes towards e-cigarette ingredients, safety, addictive properties, social norms, and regulation. *Preventive medicine*, 94, 65-71. doi:10.1016/j.ypmed.2016.10.019.
- Gray, K. M. & Squeglia, L. M. (2018). Research Review: What have we learned about adolescent substance use? *Journal of child psychology and psychiatry*, 59(6), 618-627. doi:10.1111/jcpp.12783.
- Grevenstein, D., Nagy, E. & Kroeninger-Jungaberle, H. (2015). Development of Risk Perception and Substance Use of Tobacco, Alcohol and Cannabis Among Adolescents and Emerging Adults: Evidence of Directional Influences. *Substance use & misuse*, 50(3), 376–386. doi:10.3109/10826084.2014.984847.
- Hakanen, T., Myllyniemi, S., Salasuo, M., Saarinen, A. & Zacheus, T. (2019). Oikeus liikkuu: Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Viitattu 12.2.2023. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkajulkaisu.pdf>.
- Hanafin, J., Sunday, S. & Clancy, L. (2022). Sociodemographic, personal, peer, and familial predictors of e-cigarette ever use in ESPAD Ireland: A forward stepwise logistic regression model. *Tobacco induced diseases*, 20(February), 12. doi:10.18332/tid/144234.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. (2009). Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hobza, V., Hamrik, Z., Bucksch, J. & De Clercq, B. (2017). The Family Affluence Scale as an Indicator for Socioeconomic Status: Validation on Regional Income Differences in the Czech Republic. *International journal of environmental research and public health*, 14(12), 1540. doi:10.3390/ijerph14121540.
- Huumausainelaki 373/2008. Viitattu 4.1.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373#P3>.
- Inchley, J., Currie, D., Vieno, A., Torsheim, T., Ferreira-Borges, C., Weber, M.M., Barnekow, V. & Breda, J. (2018). Adolescent alcohol-related behaviours: trends and inequalities in the WHO European Region, 2002–2014: observations from the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) WHO collaborative cross-national study. World Health Organization. Regional Office for Europe. Viitattu 7.10.2022. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/342239>.
- Inchley, J., Currie, D., Budisavljevic, S., Torsheim, T., Jåstad, A., Cosma, A., Kelly, C., Arnarsson, Á. M, Barnekow, V., Weber, M. M., Samdal, O., Hancock, J. & Piper, A. (2020). Spotlight on adolescent health and well-being: Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 1. Key Findings. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Viitattu 24.9.2020. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332091/9789289055000-eng.pdf>.
- Irvine, D. S., McGarity-Shipley, E., Lee, E., Janssen, I. & Leatherdale, S. T. (2022). Longitudinal Associations Between e-Cigarette Use, Cigarette Smoking, Physical Activity, and Recreational Screen Time in Canadian Adolescents. *Nicotine & tobacco research*, 24(7), 978-985. doi:10.1093/ntr/ntab248.
- Jyväskylän yliopisto. (2022). LIITU & HBSC – Yhteissivu. Verkkosivu. Viitattu 14.2.2023. <https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankkeet/liitu-hbsc>.

- Jääskeläinen, M. & Virtanen, S. (2021). Tupakkatilasto 2020. Tupakointi vähenee mutta väestöryhmien välillä on eroa. THL Tilastoraportti 38/2021. Viitattu 26.12.2022. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143281/Tupakkatilasto%202020%20full.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.
- Ketonen, V. & Malik, A. (2020). Characterizing vaping posts on Instagram by using unsupervised machine learning. *International journal of medical informatics (Shannon, Ireland)*, 141, 104223. doi: 10.1016/j.ijmedinf.2020.104223.
- Keyes, K. M., Kaur, N., Kreski, N. T., Chen, Q., Martins, S. S., Hasin, D., Olfson, M. & Mauro, P. M. (2022a). Temporal trends in alcohol, cannabis, and simultaneous use among 12th-grade U.S. adolescents from 2000 to 2020: Differences by sex, parental education, and race and ethnicity. *Alcoholism, clinical and experimental research*, 46(9), 1677-1686. doi:10.1111/acer.14914.
- Keyes, K. M., Kreski, N. T., Ankrum, H., Cerdá, M., Chen, Q., Hasin, D. S. & Miech, R. (2022b). Frequency of adolescent cannabis smoking and vaping in the United States: Trends, disparities and concurrent substance use, 2017–19. *Addiction (Abingdon, England)*, 117(8), 2316-2324. doi: 10.1111/add.15912.
- Kinnunen, J. M., Paakkari, L., Rimpelä, A. H., Kulmala, M., Richter, M., Kuipers, M. A. G., Kunst, A.E. & Lindfors, P. L. (2022). The role of health literacy in the association between academic performance and substance use. *European journal of public health*, 32(2), 182-187. doi: 10.1093/eurpub/ckab213.
- Kinnunen, J. M., Ollila, H., Lindfors, P. L. & Rimpelä, A. H. (2016). Changes in Electronic Cigarette Use from 2013 to 2015 and Reasons for Use among Finnish Adolescents. *International journal of environmental research and public health*, 13(11), 1114. doi:10.3390/ijerph13111114.
- Kinnunen, J. M., Pere, L., Raisamo, S., Katainen, A., Ollila, H. & Rimpelä, A. (2017) Nuorten terveystapatutkimus 2017. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:28. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3878-6>.
- Kinnunen, J. M., Pere, L., Raisamo, S., Katainen, A., Myöhänen, A., Lahti, L., Ahtinen, S., Ollila, H., Lindfors, P. & Rimpelä, A. (2019). Nuorten terveystapatutkimus 2019: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 25.10.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4105-2>.

- Kokko, S., Kannas, L., Villberg, J. & Ormshaw, M. (2011). Health promotion guidance activity of youth sports clubs. *Health education (Bradford, West Yorkshire, England)*, 111(6), 452-463. doi:10.1108/09654281111180454.
- Kokko, S., Selänne, H., Alanko, L., Heinonen, O. J., Korpelainen, R., Savonen, K., Vasankari, T., Kannas, L., Kujala, U.M., Aira, T., Villberg, J. & Parkkari, J. (2015a) Health promotion activities of sports clubs and coaches, and health and health behaviours in youth participating in sports clubs: The Health Promoting Sports Club study. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*, 1(1), e000034. doi:10.1136/bmjsem-2015-00003.
- Kokko, S., Villberg, J. & Kannas, L. (2015b). Health promotion in sport coaching: Coaches and young male athletes' evaluations on the health promotion activity of coaches. *International Journal of Sports Sciences and Coaching* 10: 339–352. doi:10.1260/1747-9541.10.2- 3.339.
- Kokko, S. (2014). Sports clubs as settings for health promotion: Fundamentals and an overview to research. *Scandinavian journal of public health*, 42(15_suppl), 60-65. doi: 10.1177/1403494814545105.
- Kokko, S., Martin, L., Villberg, J., Ng, K. & Mehtälä, A. (2019a). Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, ruutuaika ja sosiaalinen media sekä liikkumisen seurantalaitteet ja -sovellukset. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa – LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1, Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 49–55. Viitattu 25.20.2023. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/VLN_LIITU-raportti_web-final-30.1.2019.pdf.
- Kokko, S., Martin, L., Geidne, S., Van Hove, A., Lane, A., Meganck, J., Scheerder, J., Seghers, J., Villberg, J., Kudlacek, M., Badura, P., Mononen, K., Blomqvist, M., De Clercq, B. & Koski, P. (2019b) Does sports club participation contribute to physical activity among children and adolescents? A comparison across six European countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, 47 (8), 851–858. doi:10.1177/1403494818786110.
- Kokko, S., Martin, L., Villberg, J., Simonsen, N., Husu, P. & Vasankari, T. (2023). Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -tutkimuksen aineistonkeräys ja menetelmät 2022. Teoksessa Kokko, S. & Martin, L. (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:1. Viitattu 8.4.2023. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/liitu-2022/>.

- Koski, P., Itkonen, H., Lehtonen, K. & Vehmas, H. 2015. Sport Clubs in Finland. Teoksessa Breuer, C., Hoekman, R., Nagel, S. & van der Werff, H. Sport Clubs in Europe. A Cross-National Comparative Perspective. Switzerland: Springer. Viitattu 28.12.2022.
- Koski, P. & Mäenpää, P. 2018. Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25. Helsinki. Viitattu 28.10.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-575-4>.
- Kristjansson, A. L., Sigfusdottir, I. D., Thorlindsson, T., Mann, M. J., Sigfusson, J. & Allegrante, J. P. (2016). Population trends in smoking, alcohol use and primary prevention variables among adolescents in Iceland, 1997-2014. *Addiction* (Abingdon, England), 111(4), 645-652. doi:10.1111/add.13248.
- Kwan, M., Bobko, S., Faulkner, G., Donnelly, P. & Cairney, J. (2014). Sport participation and alcohol and illicit drug use in adolescents and young adults: A systematic review of longitudinal studies. *Addictive behaviors*, 39(3), 497-506. doi:10.1016/j.addbeh.2013.11.006.
- Kyrrestad, H., Mabile, G., Adolfsen, F., Kuposov, R., & Martinussen, M. (2022). Gender differences in alcohol onset and drinking frequency in adolescents: An application of the theory of planned behavior. *Drugs: education, prevention & policy*, 29(1), 21-31. doi: 10.1080/09687637.2020.186527.
- Lau, E. Y., Riazi, N. A., Qian, W., Leatherdale, S. T., & Faulkner, G. (2019). Protective or risky? The longitudinal association of team sports participation and health-related behaviours in Canadian adolescent girls. *Canadian journal of public health*, 110(5), 616-625. doi:10.17269/s41997-019-00221-4.
- Lindström, M. & Rosvall, M. (2018). Addictive behaviors, social and psychosocial factors, and electronic cigarette use among adolescents: A population-based study. *Public health* (London), 155, 129-132. doi:10.1016/j.puhe.2017.12.001.
- Liu, Y., Lintonen, T., Tynjälä, J., Villberg, J., Välimaa, R., Ojala, K. & Kannas, L. (2018). Socioeconomic differences in the use of alcohol and drunkenness in adolescents: Trends in the Health Behaviour in School-aged Children study in Finland 1990–2014. *Scandinavian journal of public health*, 46(1), 102-111. doi:10.1177/1403494816684118.
- Markkula, J., Karlsson, N., Ollila, N. & Stand, T. (2022). Ehkäisevä päihdetyö: opas kunnille ja hyvinvointialueille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 11.6.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-825-5>.

- Martinsen, M. & Sundgot-Borgen, J. (2014). Adolescent elite athletes' cigarette smoking, use of snus, and alcohol. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 24(2), 439-446. doi:10.1111/j.1600-0838.2012.01505.x.
- Marttunen, M. & Kaltiala, R. (2021). Nuoruusikä. Teoksessa Lönnqvist, J., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen, T. (toim.) *Psykiatria 15. painos*. Duodecim Oppiportti. E-Kirja. Viitattu 7.3.2023.
- Meganck, J., Scheerder, J., Thibaut, E. & Seghers, J. (2015). Youth sports clubs' potential as health-promoting setting: Profiles, motives and barriers. *Health education journal*, 74(5), 531-543. doi:10.1177/0017896914549486.
- Melnick, M., Miller, K., Sabo, D., Farrell, M., & Barnes, G. (2001). Tobacco use among high school athletes and nonathletes: Results of the 1997 Youth Risk Behavior Survey. *Adolescence*, 36(144), 727-747.
- Metsämuuronen, J. (2011). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: E-kirja opiskelijalaitos. Helsinki: International Methelp, Booky.fi. E-kirja. Viitattu 16.3.2023.
- Milicic, S., Piérard, E., DeCicca, P. & Leatherdale, S. T. (2019). Examining the Association Between Physical Activity, Sedentary Behavior and Sport Participation With E-Cigarette Use and Smoking Status in a Large Sample of Canadian Youth. *Nicotine & tobacco research*, 21(3), 285-292. doi:10.1093/ntr/ntx238.
- Murray, R.M., Sabiston, C.M., Doré, I., Bélanger, M. & O'Loughlin, J.L. (2021). Longitudinal associations between team sport participation and substance use in adolescents and young adults. *Addictive Behaviors*. doi: 10.1016/j.addbeh.2020.106798.
- Mäenpää, P. & Pollari, A. (2021) Koronapandemian akuutit vaikutukset seurojen toimintaan ja talouteen. Olympiakomitean selvitys 5/2021. Verkkosivu. Viitattu 12.2.2023. <https://www.olympiakomitea.fi/2021/06/16/selvityskoronapandemiialla-laajat-vaikutukset-urheiluseurojen-toimintaan-ja-talouteen/>.
- Ng, K., Mäkelä, K. J. J., Parkkari, J., Kannas, L., Vasankari, T., Heinonen, O. J., Savonen, K., Alanko, L., Korpelainen, R., Selänne, H., Villberg, J. & Kokko, S. (2017). Coaches' Health Promotion Activity and Substance Use in Youth Sports. *Societies*, 7(2), Article 4. doi:10.3390/soc7020004.
- Obstbaum-Federley, Y. C. (2019). What's new about adolescent drinking in the Nordic Countries? A report on Nordic studies of adolescent drinking habits in 2000-2018. Nordic Welfare Centre. Viitattu 26.12.2022. https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2019/03/What%E2%80%99s-new-about-adolescent-drinking-in-the-Nordic-countries_FINAL.pdf.

- Ojala, K. 2011. Nuorten painon kokeminen ja laihduttaminen: Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study ja WHO-koululaistutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- O'Loughlin, J., Karp, I., Koulis, T., Paradis, G., & DiFranza, J. (2009). Determinants of First Puff and Daily Cigarette Smoking in Adolescents. *American journal of epidemiology*, 170(5), 585–597. doi:10.1093/aje/kwp179.
- Palomäki, S., Hirvensalo, M., Smith, K., Raitakari, O., Männistö, S., Hutri-Kähönen, N. & Tammelin, T. (2018). Does organized sport participation during youth predict healthy habits in adulthood? A 28-year longitudinal study. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 28(8), 1908-1915. doi:10.1111/sms.13205.
- Palomäki, S., Laherto, L., Kukkonen, T., Hakonen, H. & Tammelin, T. (2016). Vanhempien hyvä koulutus- ja tulotaso lisäävät nuorten liikkumista etenkin urheiluseuroissa. *Liikunta ja tiede*, 53(4), 92–98. Viitattu 7.11.2022. https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2016/lt416_tutkimusartikkelit_palomaki_lowres_nimeton-liite-00004.pdf.
- Paupério, T., Corte-Real, N., Dias, C. & Fonseca, A. 2012. Sport, substance use and satisfaction with life: What relationship? *European journal of sport science*, 12(1), pp. 73-80. doi:10.1080/17461391.2010.545836.
- Pedersen, W. & Soest, T. (2014). Tobacco use among Norwegian adolescents: From cigarettes to snus. *Addiction (Abingdon, England)*, 109(7), 1154-1162. doi:10.1111/add.12509.
- Pedersen, M. R. L., Hansen, A. F. & Elmoose-Østerlund, K. (2021). Motives and Barriers Related to Physical Activity and Sport across Social Backgrounds: Implications for Health Promotion. *International journal of environmental research and public health*, 18(11), 5810. doi:10.3390/ijerph18115810.
- Pelto-Arvo, R. & Palomäki, S. (2017). Nuorten salibandypelaajien nuuskan käyttö ja siihen yhteydessä olevat tekijät. *Liikunta ja tiede*, 54(6), 73–80. Viitattu 8.11.2022. https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2017/lt.617_artikkelit_73-80_lowres.pdf.
- Puronaho, K. (2014). Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja Nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5*. Viitattu 9.1.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-268-5>.
- Raitasalo, K. & Härkönen, J. (2019). Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen - ESPAD-tutkimus 2019. *Tilastoraportti 40, THL 2019*. Viitattu 5.1.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019110737026>.

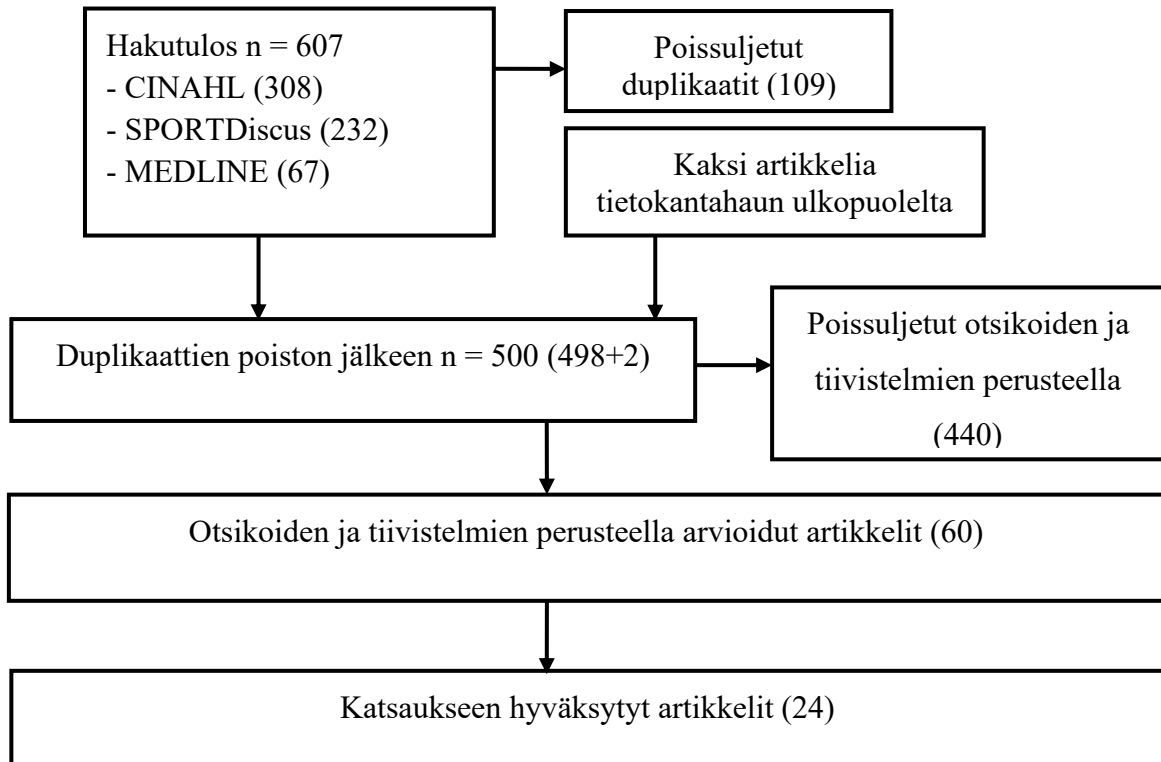
- Raitasalo, K., Härkönen, J. & Mäkelä, P. (2022). Alkoholinkäyttötavat. Teoksessa Warpenius, K., Mäkelä, P. & Karlsson, T. (toim). Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain jälkiarviointi. Vaikutukset alkoholin saatavuuteen, kulutukseen ja haittoihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2022. Viitattu 30.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-893-4>.
- Ruokolainen, O. & Raitasalo, K. (2017). Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun aloitusikä ja taustatekijät peruskoulun yhdeksäsluokkalaisilla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82(3), 322–331. Viitattu 30.11.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201706157294>.
- Ruokolainen, O. (2021). Socioeconomic differences in the use of tobacco: Finnish population-based studies. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 30.11.2022.
- Rhodes, R. E., Janssen, I., Bredin, S. S., Warburton, D. E. & Bauman, A. (2017). Physical activity: Health impact, prevalence, correlates and interventions. *Psychology & health*, 32(8), 942-975. doi:10.1080/08870446.2017.1325486.
- Rowland, B., Kingsland, M., Wolfenden, L., Murphy, A., Gillham, K. E., Fuller-Tyszkiewicz, M. & Wiggers, J. (2019). The impact of an alcohol consumption intervention in community sports clubs on safety and participation: An RCT. *Australian and New Zealand journal of public health*, 43(2), pp. 114-119. doi:10.1111/1753-6405.12854.
- Sajber, D., Tahiraj, E., Zenic, N., Peric, M. & Sekulic, D. (2016). Alcohol Drinking Among Kosovar Adolescents: An Examination of Gender-Specific Sociodemographic, Sport, and Familial Factors Associated With Harmful Drinking. *Substance use & misuse*, 51(4), 533-539. doi:10.3109/10826084.2015.1122064.
- Sekulic, D., Ostojic, M., Ostojic, Z., Hajdarevic, B. & Ostojic, L. (2012). Substance abuse prevalence and its relation to scholastic achievement and sport factors: An analysis among adolescents of the Herzegovina-Neretva Canton in Bosnia and Herzegovina. *BMC public health*, 12(1), p. 274. doi:10.1186/1471-2458-12-274.
- Sekulic, D., Ostojic, M., Vasilj, M., Coric, M. & Zenic, N. (2013). Gender-specific predictors of cigarette smoking in adolescents: an analysis of sport participation, parental factors and religiosity as protective/risk factors, *Journal of Substance Use*, 19:1-2, 89- 94. doi: 10.3109/14659891.2012.73454.
- Singh, T., Arrazola, R. A., Corey, C. G., Husten, C. G., Neff, L. J., Homa, D. M., & King, B. A. (2016). Tobacco Use Among Middle and High School Students — United States, 2011–2015. *MMWR. Morbidity and mortality weekly report*, 65(14), 361–367. doi:10.15585/mmwr.mm6514a1.

- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2015). Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma: Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:19. Viitattu 30.11.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3746-8>.
- Sunday, S., Keogan, S., Hanafin, J. & Clancy, L. (2020). ESPAD 2019 Ireland: Results from the European Schools Project on Alcohol and Other Drugs in Ireland. Dublin: TFRI. <https://www.drugsandalcohol.ie/33347/1/ESPAD%202019%20Ireland.pdf>.
- Suomen Olympiakomitea. (2021). Koronapandemian akuutit vaikutukset seurojen toimintaan ja talouteen. Seurakysely. Viitattu 12.2.2023. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2021/06/6f6e5e82-selvitys-2021-koronapandemian-akuutit-vaikutukset-seurojen-toimintaan-ja-talouteen.pdf>.
- Torsheim, T., Cavallo, F., Levin, K. A., Schnohr, C., Mazur, J., Niclasen, B. & Currie, C. (2016). Psychometric Validation of the Revised Family Affluence Scale: A Latent Variable Approach. *Child indicators research*, 9(3), 771-784. doi:10.1007/s12187-015-9339-x.
- Torstveit, M. K., Johansen, B. T., Haugland, S. H. & Stea, T. H. (2018). Participation in organized sports is associated with decreased likelihood of unhealthy lifestyle habits in adolescents. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 28(11), pp. 2384-2396. doi:10.1111/sms.13250.
- Tupakkalaki 549/2016. Viitattu 4.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160549>.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Viitattu 7.4.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- Valtion liikuntaneuvosto. (2020) Koronapandemian akuutit vaikutukset liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2020:1. Viitattu 8.4.2023. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2020/06/Koronapandemian-akuutit-vaikutukset-liikuntatoimialaan-VLN-2020.pdf>.
- Van Hoye, A., Heuzé, J-P., Van den Broucke, S. & Sarrazin, P. (2016a). Are coaches' health promotion activities beneficial for sport participants? A multilevel analysis. *Journal of Science and Medicine in Sport* 19: 1028-1032. doi: 10.1016/j.jsams.2016.03.002.
- Van Hoye, A., Heuzé, J., Larsen, T., & Sarrazin, P. (2016b). Comparison of coaches' perceptions and officials guidance towards health promotion in French sport clubs:

- A mixed method study. *Health education research*, 31(3), 328-338. doi:10.1093/her/cyw015.
- Van Hoye, A., Heuzé, J., Meganck, J., Seghers, J. & Sarrazin, P. (2018). Coaches' and players' perceptions of health promotion activities in sport clubs. *Health education journal*, 77(2), 169-178. doi:10.1177/0017896917739445.
- Van Hoye, A., Geidne, S., Seghers, J., Lane, A., Donaldson, A., Philpott, M. & Kokko, S. (2022). Health Promotion in Sports Settings. Teoksessa *Handbook of Settings-Based Health Promotion* (toim.) Kokko, S. & Baybutt, M. Springer. E-kirja. Viitattu 31.12.2022.
- Vasankari, T., Jussila, A-M., Husu, P., Tokola, K., Vähä-Ypyä, H., Kokko, S. & Sievänen, H. (2020). Koronarajoitukset vaikuttivat rajusti lasten ja nuorten liikkumiseen. Teoksessa Kantomaa, M. (toim.) *Koronapandemian vaikutukset väestön liikuntaan*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2020:2. Viitattu 4.3.2023. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Koronapandemian-vaikutukset-vaeston-liikuntaan-paivitetty-23.11.2020.pdf>.
- Veliz, P., McCabe, S. E., McCabe, V. V. & Boyd, C. J. (2017). Adolescent Sports Participation, E-cigarette Use, and Cigarette Smoking. *American journal of preventive medicine*, 53(5), e175-e183. doi:10.1016/j.amepre.2017.06.032.
- Warpenius, K. & Markkula, J. (2020). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnossa ovat vahvistuneet – tuloksia vuoden 2020 ja 2016 kuntakyselyistä. THL - Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020. Viitattu 30.11.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140537/URN_ISBN_978-952-343-541-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Warpenius, K., Mäkelä, P. & Karlsson, T. (2022). Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain jälkiarviointi. Vaikutukset alkoholin saatavuuteen, kulutukseen ja haittoihin. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2022*. Viitattu 30.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-893-4>.
- Wichstrøm, T. & Wichstrøm & L. (2009). Does sports participation during adolescence prevent later alcohol, tobacco and cannabis use? *Addiction* (Abingdon, England), 104(1), 138-149. doi: 10.1111/j.1360-0443.2008.02422.x.
- World Health Organisation. (1986). *Ottawa Charter for Health Promotion: First International Conference on Health Promotion Ottawa, 21 November 1986*. Viitattu 21.3.2023. https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/129532/Ottawa_Charter.pdf.

- World Health Organization. (2016). Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. World Health Organization. Regional Office for Europe. Viitattu 10.11.2022. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/326320>.
- World Health Organization. (2023). Health Promotion. Healthy Settings. Verkkosivu. Viitattu 21.3.2023. <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/healthy-settings>.
- Zenic, N., Rezic, M., Zovko, I. C., Vlahovic, H. & Sattler, T. (2020). Does Participation in Sports Influence the Prevalence of and Initiation into Multiple Substance Misuse in Adolescence? A Two-Year Prospective Analysis. *Children (Basel)*, 7(9), p. 109. doi:10.3390/children7090109.
- Zenic, N., Terzic, A., Ostojic, L., Sisic, N., Saavedra, J. M., Kristjánsdóttir, H., Guðmundsdóttir, M.L. & Sekulic, D. (2019). Educational and sport factors as predictors of harmful alcohol drinking in adolescence: A prospective study in Bosnia and Herzegovina. *International journal of public health*, 64(2), pp. 185-194. doi:10.1007/s00038-018-1168-5.
- Zenic, N. & Sattler, T. (2021). SPORT FACTORS AS CORRELATES OF SMOKING, DRINKING AND MULTIPLE SUBSTANCE MISUSE IN ADOLESCENCE: CROSS-SECTIONAL STUDY. *Kinesiologia slovenica*, 27(1), 35-51. doi: 10.52165/kinsi.27.1.35-51.

LIITE 1. Tiedonhaun kuvaus.

Hakusanat:

alcohol OR smoking OR snuff OR cannabis OR drinking OR substance OR "electronic cigarette"
AND adolescent OR teen* OR youth
AND "sports club" OR sport*

Sisäänottokriteerit:

- Artikkelin julkaistu 2012–2023
- Kohderyhmänä alle 18-vuotiaat urheiluseuratoiminnassa mukana olevat nuoret (keski-ikä alle 18 vuotta)
- Tutkimuksessa käsitellään urheiluseuratoimintaan osallistumista ja päihteiden käyttöä
- Mukana olevat päihteet ovat alkoholi, tupakka, nuuska, sähkötupakka tai kannabis
- Vertaisarvioitu
- Koko teksti saatavilla
- Artikkelin kieli englanti tai suomi

Poissulkukriteerit:

- Artikkelin julkaistu ennen vuotta 2012
- Kohderyhmänä jokin muu populaatio
- Tutkimuksessa käsitellään koulun liikuntatuntia/liikuntakerhoa (sähkötupakan osalta hyväksytyt myös artikkelit, joissa koulun kerhossa ja urheiluseurassa harrastamista ei eroteltu)
- Tutkimuksessa käsitellään muita päihteitä
- Artikkelin ei ole vertaisarvioitu
- Koko tekstiä ei ole saatavilla
- Artikkelin kieli muu kuin englanti tai suomi

LIITE 2. Kirjallisuuskatsauksen tutkimusten tiedot (n=24).

Viitetiedot & maa	Kohderyhmä	Tutkimusasetelma ja keskeiset tiedonkeruumenetelmät	Keskeisimmät tutkimustulokset
Badura ym. (2017), Tsekki	n=10279, 11–15v	Osa HBSC-tutkimusta, poikkileikkaustutkimus, kysely Tupakointi, alkoholin käyttö ja humalajuominen, osallistuuko vapaa-ajalla järjestettyyn joukkue- tai yksilölajiin	Ei tilastollisesti merkitsevää yhteyttä joukkuelajin ja päihteiden käytön välillä. Yksilölajin harrastat tupakoivat ja juovat humalahakuisesti harvemmin.
Brunborg ym. (2022), Norja	n=3425, 12–15v	”MyLife” -pitkittäistutkimus, verkkokysely Alkoholin käyttö, kuinka usein osallistuu seuran harjoituksiin viikossa	Seurassa useammin harrastavat nuoret juovat vähemmän alkoholia.
Cerkez ym. (2015), Bosnia-Hertsegovina	n=1015, 17–18v	Poikkileikkaustutkimus, kysely AUDIT-kysely (alkoholi), osallistuuko joukkue- tai yksilölajiin, kauanko on harrastanut, kilpaileeko lajissaan	Pojilla yksilölajin harrastaminen on yhteydessä vähäisempään humalajuomiseen.
Chaffee ym. (2019), Yhdysvallat	n=594, 15–16v pesäpalloa pelaavia poikia	Kohorttitutkimus, kysely Erilaiset tupakkatuotteet (mm. sähkötupakka, tupakka, nuuska)	Sähkötupakka on nuorten pesäpalloilijoiden yleisimmin kokeilema tupakkatuote. Sähkötupakan käyttö ei ole yhteydessä nuuskan käytön kanssa.
Denault & Poulin (2018), Kanada	n=310, 12–19v	Pitkittäistutkimus, puhelinhaastattelu ja kysely Alkoholin käyttö ja päihtyminen, yksilö- ja joukkuelajiin osallistuminen	Useammin joukkuelajiharrastukseen osallistuvat juovat enemmän alkoholia. Yksilölajin harrastaminen saattaa suojata haitalliselta alkoholin käytöltä.
Diehl ym. (2014), Saksa	n=1138, 14–18v	”GOAL”-poikkileikkaustutkimus, kysely KiGGS-kysely (alkoholi, tupakka, kannabis), urheilulaji	Eliittuurheilijanuoret käyttävät vähemmän päihteitä kuin ei-urheilijat.

Fältström ym. (2022), Ruotsi	n=419, 12–17v jalkapalloa pelaavia tyttöjä	Osa ” Karolinska football Injury Cohort” -pitkittäistutkimusta, kysely Tupakkatuotteiden ja alkoholin käyttö, kauanko on harrastanut jalkapalloa, paljonko harjoituksia on viikossa	Seuranuoret käyttivät vähän nuuskaa, tupakkaa tai alkoholia. Alkoholin käyttö lisääntyy iän myötä.
Irvine ym. (2022), Kanada	n=5951, 14–17v	COMPASS-kohorttitutkimus, kysely Sähkötupakan ja tupakan käyttö, urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Nuoret, jotka käyttivät sähkötupakkaa alkumittauksissa, lopettivat todennäköisemmin seuraharrastuksen. Seurannan aikana sähkötupakan käytön aloittaneet pysyivät mukana urheiluseuratoiminnassa. Tupakointi oli yhteydessä vähäisempään harrastamiseen urheiluseurassa.
Kristjansson ym. (2016), Islanti	n=50412, 14–16v	”Youth in Iceland” - poikkeileikkaustutkimus, kysely Tupakoini, alkoholin käyttö ja humalajuominen sekä urheiluseuraharrastukseen osallistuminen viikossa	Nuorten päihteiden käyttö on vähentynyt. Seuratoimintaan osallistuvat nuoret juovat harvemmin alkoholia ja polttavat tupakkaa kuin ei-seuranuoret
Lau ym. (2019), Kanada	n=1978, 13–17v tyttöjä	COMPASS-kohorttitutkimus, kysely Tupakointi, kannabiksen käyttö ja humalajuominen, urheiluseuratoimintaan osallistuminen	Seuratoimintaan osallistuminen ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä tupakoinnin kanssa. Seurassa harvemmin harrastavat joivat enemmän humalahakuisesti kuin ei-seuranuoret. Pitkittäistarkastelussa pisimpään harrastaneet alkoivat todennäköisemmin käyttää kannabista ja juomaan humalahakuisesti.

Martinsen & Sundgot-Borgen (2012), Norja	n=956, 16–17v	Poikkileikkaustutkimus, kysely Alkoholi, tupakka, nuuska, mitä lajia harrastaa	Eliittuurheilijat käyttävät vähemmän päihteitä verrattuna kontrolliryhmään. Nuuskan ja alkoholin käyttö ei eronnut organisoidussa liikuntaharrastuksessa mukana olevien ja ei-harrastavien välillä. Joukkuelajissa mukana oleminen oli yhteydessä lisääntyneeseen nuuskaamiseen.
Milic ym. (2019), Kanada	n=38977, 14–18 v	COMPASS-kohorttitutkimuksen poikittaistarkastelu, kysely Eri tupakkatuotteiden käyttö (mm. sähkötupakka, tupakka), osallistuuko seuratoimintaan, harrastaako joukkuelajia tai kilpaileeko lajissaan	Sähkötupakkaa käyttävät nuoret ovat sitoutuneemmin mukana seuratoiminnassa. Sähkötupakkaa käyttävät ovat yleisemmin mukana joukkuelajeissa sekä kilpaurheilussa kuin nuoret, jotka eivät käytä sähkötupakkaa. Tupakoivat nuoret ovat harvemmin mukana joukkuelajeissa ja kilpaurheilussa.
Murray ym. (2021), Kanada	n=1293, 12-20	NDIT-pitkittäistutkimus, kysely Alkoholin, tupakan ja kannabiksen käyttö, harrastaako joukkuelajia	Joukkuelajein harrastaminen oli yhteydessä lisääntyneeseen alkoholin käyttöön. Joukkuelajissa mukana oleminen lisäsi poikien todennäköisyyttä tupakoida.
Ng ym. (2017), Suomi	n= 671, 14–16 v	Osa “Terveyttä edistävä liikuntaseura” - poikkileikkaustutkimusta, kysely Alkoholin, tupakan ja nuuskan käyttö, urheiluseuratoimintaan osallistuminen, joukkue- vai yksilölaji sekä harrastuskertojen määrä	Tytöt, jotka harrastivat seurassa, käyttivät merkittävästi vähemmän alkoholia, nuuskaa ja tupakkaa kuin vertaisensa. Seuranuorilla oli vähemmän tupakointikokemuksia kuin ei-seuranuorilla.
Paupério ym. (2012), Portugali	n=5624, 12–17v	Poikkileikkaustutkimus, kysely “Inventory of Health-related Behaviors of Adolescents” - kysely: alkoholin käytön,	Seuratoiminnassa enemmän mukana olevat käyttävät runsaammin alkoholia kuin harvemmin harrastavat. Tupakointi on samanlaista

		tupakoinnin ja seuraharrastamisen yleisyys	kaikissa seura-aktiivisuuden ryhmissä.
Pedersen & Soest (2014), Norja	n=6217, 16–17v	Poikkileikkaustutkimus, kysely Tupakointi, nuuskaaminen, kuinka usein osallistuu seuratoimintaan	Nuoret, jotka eivät käyttäneet tupakkatuotteita harrastivat useammin seurassa kuin nuoret, jotka tupakoivat tai nuuskasivat. Nuuskaa käyttävät nuoret osallistuivat tupakoivia nuoria enemmän seuratoimintaan.
Pelto-Arvo & Palomäki (2017), Suomi	n=449, 13–20v salibandy-pelaajia	Poikkileikkaustutkimus, sähköinen kysely Nuuskan käytön yleisyys	Nuorista 39 % oli kokeillut nuuskaa, pojat käyttivät yleisemmin nuuskaa kuin tytöt.
Sajber ym. (2016), Kosovon tasavalta	n=1002, 17–18v	Poikkileikkaustutkimus, kysely AUDIT-kysely (alkoholi), osallistuuko yksilö- tai joukkuelajin seuratoimintaan, kauanko on harrastanut lajiaan	Haitallinen alkoholin juominen yleisempää seurassa harrastavilla pojilla kuin ei-seuranuorilla. Tytöillä juomista ennusti yksilölajin lopettaminen.
Sekulic ym. (2012), Bosnia-Hertsegovina	n=1032, 17–18v	Poikkileikkaustutkimus, kysely AUDIT-kysely (alkoholi), tupakointi, huumeiden käyttö (mm. kannabis), osallistuuko seuratoimintaan, kauanko on harrastanut ja lajimenestys	Urheiluseuraharrastaminen ei suojaa päihteiden käytöltä. Joukkuelajin harrastaminen saattaa lisätä erityisesti tyttöjen tupakointia.
Torstveit ym. (2018), Norja	n=13269, 13–17v	”Young Data”-poikkileikkaustutkimus, sähköinen kysely Alkoholi, tupakka, nuuska, kannabis kuinka usein osallistuu organisoituun vapaa-ajan liikuntaharrastukseen	Urheiluseuraharrastaminen on yhteydessä vähäisempään päihteiden käyttöön.
Veliz ym. (2017), Yhdysvallat	n=4453, 17–18 v	”Monitoring the Future” - tutkimuksen poikittaistarkastelu, kysely Tupakan ja sähkötupakan käyttö, kilpatasolla urheileminen (koulun ulkopuolella tai koulun joukkueessa), mitä lajia harrastaa	Urheilevien ja ei-urheilevien nuorten välillä ei ole eroa sähkötupakan käytössä.

Zenic ym. (2019), Bosnia- Hertsegovina	n=881, 16-18v	Pitkittäistutkimus, kysely AUDIT-kysely (alkoholi), QSU- kysely (tupakointi, harrastaako joukkue- tai yksilölajia, kauanko harrastanut ja kilpailutaso)	Nuoret, jotka olivat urheilleet pisimpään, joilla oli eniten harjoituksia viikossa tai harrastivat joukkuelajia, käyttivät yleisemmin alkoholia terveydelle haitallisesti kuin vertaisensa.
Zenic ym. (2020), Kroatia	n=711, 16-18v	Pitkittäistutkimus, sähköinen kysely AUDIT-kysely (alkoholi), QSU- kysely (tupakointi, harrastaako joukkue- tai yksilölajia, kauanko harrastanut ja kilpailutaso)	Nuoret, jotka eivät ole koskaan harrastaneet joukkueurheilua käyttävät yleisemmin tupakkaa ja alkoholia kuin joukkuelajissa mukana olevat. Pidempään liikuntaa harrastaneilla oli suurempi riski käyttää tupakkaa ja alkoholia kuin vähemmän harrastaneilla.
Zenic & Sattler (2021), Kroatia	n=788, 16-18v	Poikkileikkaustutkimus, kysely AUDIT-kysely (alkoholi), tupakointi, harrastaako joukkue- tai yksilölajia, kauanko harrastanut ja kilpailutaso	Nuorilla, jotka harrastivat joukkue- tai yksilölajia tai menestyivät lajissaan, oli harvemmin tupakan ja alkoholin samanaikaista käyttöä. Tilastollista yhteyttä seuraharrastamisen kanssa ei havaittu tarkastellessa erikseen tupakkaa ja alkoholia.

LIITE 3. 15-vuotiaiden alkoholin käytön, humalajuomisen, tupakoinnin, nuuskaamisen, sähkötupakan käytön ja kannabiksen käytön jakaumat.

Päihde	% (n)
Alkoholin käyttö	
En koskaan	71,2 (383)
1–2 päivänä	15,4 (83)
3–5 päivänä	4,8 (26)
6–9 päivänä	3,2 (17)
10–19 päivänä	1,3 (7)
20–29 päivänä	0,9 (5)
30 (tai useampana päivänä)	3,2 (17)
Yhteensä	100,0 (538)
Humalajuominen	
En koskaan	81,3 (438)
Kerran	6,9 (37)
2–3 kertaa	6,5 (35)
4–10 kertaa	1,3 (7)
Useammin kuin 10 kertaa	4,1 (22)
Yhteensä	100,0 (539)
Tupakointi	
En koskaan	80,0 (428)
1–2 päivänä	6,0 (32)
3–5 päivänä	2,8 (15)
6–9 päivänä	3,4 (18)
10–19 päivänä	1,3 (7)
20–29 päivänä	1,7 (9)
30 (tai useampana päivänä)	4,9 (26)
Yhteensä	100,0 (535)

Nuuskan käyttö

En nuuskaa	84,9 (462)
Harvemmin kuin kerran viikossa	2,6 (14)
Viikoittain, mutta en päivittäin	4,0 (22)
Päivittäin	8,5 (46)
Yhteensä	100,0 (544)

Sähkötupakan käyttö

En koskaan	84,1 (454)
1–2 päivänä	3,5 (19)
3–5 päivänä	2,6 (14)
6–9 päivänä	1,5 (8)
10–19 päivänä	2,2 (12)
20–29 päivänä	1,5 (8)
30 (tai useampana päivänä)	4,6 (25)
Yhteensä	100,0 (540)

Kannabiksen käyttö

En koskaan	90,4 (490)
1–2 päivänä	2,8 (15)
3–5 päivänä	1,3 (7)
6–9 päivänä	0,4 (2)
10–19 päivänä	0,6 (3)
20–29 päivänä	0,2 (1)
30 (tai useampana päivänä)	4,4 (24)
Yhteensä	100,0 (542)
